

> Retouradres Postbus 20901 2500 EX Den Haag

De voorzitter van de Tweede Kamer
der Staten-Generaal
Binnenhof 4
2513 AA DEN HAAG

Bestuurskern

Plesmanweg 1-6
2597 JG Den Haag
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Bijlage(n)

Datum: 25 november 2015
Betreft: Antwoorden op vragen n.a.v. begrotingsstaat Deltafonds
en het Deltaprogramma 2016

Geachte voorzitter,

Hierbij doe ik u de antwoorden toekomen op de door uw Kamer gestelde vragen over: (1) de begrotingsstaat van het Deltafonds voor 2016 (34300-J) en (2) het Deltaprogramma 2016 (34300-J-4).

1. Vragen en antwoorden begrotingsstaat Deltafonds 2016 (34300-J)

Vraag 1

Kunt u toelichten of het beleid er op gericht is om de huidige term "*heavily modified water bodies*" uit de Europese Kaderrichtlijn Water niet meer op Nederland van toepassing te laten zijn?

Antwoord 1

Het beleid is er niet op gericht om de term "*heavily modified water bodies*" uit de Europese Kaderrichtlijn Water niet meer op Nederland van toepassing te laten zijn. Deze term doet recht aan het feit dat de inrichting van waterlichamen kan zijn aangepast om bepaalde functies te dienen. Zo zijn er dijken rond rivieren om de veiligheid te waarborgen, worden wateren op diepte gehouden ten behoeve van scheepvaart en wordt het peil gereguleerd om in droge periode over voldoende water te beschikken. De Kaderrichtlijn Water vraagt wel om een motivatie wanneer de inrichting is aangepast en streeft er naar de wateren zo natuurlijk als mogelijk (gegeven de ingrepen ten behoeve van functies) in te richten. Daarvoor worden mitigerende maatregelen genomen, zoals vistrappen en natuurvriendelijke oevers. Voor enkele wateren geldt dat de status "*heavily modified*" op termijn kan komen te vervallen als door maatregelen alle eerdere ingrepen teniet worden gedaan.

Vraag 2

Hoe verhoudt zich het - door de Algemene Rekenkamer - geconstateerde tekort van € 400 mln. tot het vrijspelen van € 100 mln. over de periode 2016-2020?

Antwoord 2

Er is geen relatie tussen het door de Algemene Rekenkamer genoemd bedrag van € 400 mln. en de kasschuif van € 100 mln. op het Deltafonds. De constatering van de Algemene Rekenkamer heeft betrekking op de budgetten voor het Beheer en Onderhoud (verder: BenO) van vaarwegen. Deze zijn gereserveerd op het Infrastructuurfonds en niet op het Deltafonds.

Vraag 3

Wat is de reden voor de significante verhoging van het bedrag voor mutaties 1e suppletoire wet 2015 in 2019?

Antwoord 3

Dit wordt met name veroorzaakt door een bij Voorjaarsnota 2015 doorgevoerde kasschuif via het generale beeld van in totaal € 75 mln. van 2015 naar 2019. Reden hiervoor is dat op het Deltafonds een aantal grote uitvoeringsprogramma's binnen een aantal jaar afloopt. Daarnaast zijn de deltabeslissingen genomen en is het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma opgestart. IenM staat voor de opgave om het ritme van het meerjarige programma en het budget op het Deltafonds weer met elkaar in overeenstemming te brengen. Op deze manier komen de betreffende middelen beschikbaar in het jaar dat de uitgaven voor het betreffende projecten daadwerkelijk worden gedaan. Deze kasschuif draagt daar aan bij.

Vraag 4

Wat wordt bedoeld met het in mindering brengen van € 60 mln. op 'deze reeks' bij de kasschuif Bodemsanering ten behoeve van het rijksbrede beeld?

Antwoord 4

Bij ontwerpbegroting 2015 heeft het kabinet besloten om € 60 mln. van de budgetten voor bodemsanering (daarop wordt bedoeld met 'deze reeks') in 2016 te gebruiken voor andere, rijksbrede zaken. Het korten van het budget in één jaar met € 60 mln. zou er toe hebben geleid dat de uitvoering dat jaar had moeten stoppen. Dat is natuurlijk niet wenselijk. Daarom is besloten om in begroting 2016 de korting te spreiden over de hele uitvoeringsperiode. Hierdoor kunnen de bevoegde overheden de uitvoering van de bodemsanering voortzetten, zij het iets meer gespreid in de tijd, zoals bestuurlijk is afgesproken in o.a. het Convenant Bodem en Ondergrond 2016 – 2020.

Vraag 5

Waarom wordt de kasschuif voor de uitvoering van het bodemsaneringsbeleid in 2016 gefaciliteerd uit het Deltafonds?

Antwoord 5

Zie ook het antwoord op vraag 4. Er is besloten om de korting van € 60 mln. te spreiden over de jaren. Dat kan alleen als er ruimte is binnen de financiële kaders. Om de spreiding van de korting van € 60 mln mogelijk te maken, moet een kasschuif plaatsvinden. Op het Deltafonds is er vanaf 2017 naar verwachting meer budget benodigd dan dat er beschikbaar is om de beleidsambities te verwezenlijken. Dit in tegenstelling tot het Bodemsaneringsbeleid waar het omgekeerde het geval is. De meerjarige budgetschuif tussen de budgetten voor bodemsaneringsbeleid en het Deltafonds zorgt ervoor dat de beschikbare budgetten over de jaren worden geactualiseerd aan de geraamde en gewenste uitvoeringspraktijk.

Vraag 6

Wat wordt bedoeld met "de minregels in 2015 en 2017 en verder op de investeringsruimte van het Deltafonds (artikel onderdeel 5.03) als gevolg van de (gedeeltelijk) ingehouden prijsbijstelling 2013 en 2014, worden met en kasschuif via het aanlegprogramma (artikelonderdeel 1.02) ingepast"? Kan hier stapsgewijs per jaar en bedrag heldere uitleg over komen?

Antwoord 6

In 2013 en 2014 is de prijsbijstelling (gedeeltelijk) ingehouden (c.q. niet uitbetaald). Om tegemoet te komen aan juridische verplichtingen en bestuurlijke

afspraken heb ik een deel van de projecten en programma's op de fondsen bij de ontwerpbegroting 2014 en 2015 geïndexeerd ten laste van de resterende investeringsruimte op de fondsen. In de eerste begrotingsjaren van de fondsen was er echter (kasmatig) onvoldoende investeringsruimte beschikbaar om de projectbudgetten te indexeren. Het ophogen van deze projectbudgetten heeft daarom plaatsgevonden vanuit de begrotingsjaren 2019-2028. Hierdoor is er een kasritme probleem ontstaan. Immers het geld was kasmatig niet beschikbaar in de jaren tot en met 2018.

Ik heb voor uw Kamer inzichtelijk gemaakt bij welke budgetten en in welke jaren dit kasritme probleem aan de orde is door daar in de begroting een minregel te presenteren. In de ontwerpbegroting 2016 zijn de minregels voor 2015 en 2017 en verder technisch via een kasschuif via het aanlegprogramma opgelost. Deze kasschuif heeft geen invloed op de omvang van de vrije programmaruimte en het totale programma in het Deltafonds. Het (begrotingstechnische) kenmerk van kasschuiven is namelijk dat deze meerjarig op nul sluiten.

In onderstaande tabel treft u de omvang van de minregels per jaar, zoals opgenomen in de begroting 2015 en de ontwerpbegroting 2016. Deze tabel laat zien dat bij ontwerpbegroting 2016 alle minregels, met uitzondering van de minregel voor het jaar 2016, zijn opgelost. De minregel voor het jaar 2016 zal uiterlijk bij ontwerpbegroting 2017 worden opgelost.

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

	Minregels (begroting 2015)	Minregels (Ontwerpbegroting 2016)
2014	-23.563	0
2015	-24.997	0
2016	-17.863	-17.863
2017	-16.305	0
2018	-13.279	0
2019	26.490	0
2020	15.175	0
2021	3.606	0
2022	3.745	0
2023	12.816	0
2024	9.574	0
2025	7.782	0
2026	7.784	0
2027	9.033	17.863
2028	0	0

Vraag 7

Met hoeveel euro neemt de beschikbare investeringsruimte op het Deltafonds voor 2016 nu precies af en hoe verschilt dit met het jaar 2015?

Antwoord 7

De investeringsruimte neemt in de begroting 2016 met circa € 98 mln. af. Voor een nadere duiding van deze onttrekking wordt verwezen naar artikel 5.03 Investeringsruimte waar de belangrijkste aanpassingen van de programmaruimte worden weergegeven. In de begroting 2015 is de investeringsruimte met circa € 133 mln. afgenomen.

Vraag 8

Zijn er momenteel problemen met ICT-systemen die een essentiële rol spelen in een informatieketen? Zo ja, waarom?

Antwoord 8

Nee, er zijn mij momenteel geen problemen bekend met ICT-systemen in de informatieketens van het Hoofdwatersysteem.

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 9

Welke vijf partijen voeren de meeste onderzoeken uit met het budget voor studiekosten en welk bedrag is hier per partij mee gemoeid?

Antwoord 9

Het budget voor studiekosten betreft een raming voor kosten die in 2016 gemaakt zullen worden. De toedeling en opdrachtverlening heeft nog niet plaatsgevonden. Daarom is het niet mogelijk om in deze fase in detail aan te geven aan welke partijen opdracht verleend gaat worden en welke bedragen daarmee gemoeid zijn. Op hoofdlijnen kan ik wel aangeven dat de uitvoerende partijen zowel Deltares als diverse marktpartijen, zoals ingenieurs- en adviesbureaus, zal betreffen.

Vraag 10

Waarom nemen de studiekosten significant af na het jaar 2017? Loopt onze concurrentiepositie hierdoor geen achterstand op met het buitenland?

Antwoord 10

De uitwerking van de diverse Deltabeslissingen zal in de jaren 2016 en 2017 verder vorm krijgen. Op basis hiervan kunnen in die jaren vervolgstudies en -onderzoeken geformuleerd worden voor latere jaren. De daaraan verbonden financiering zal ook dan pas zichtbaar gemaakt kunnen worden. De bekostiging van deze vervolgstudies en -onderzoeken vindt plaats vanuit het beschikbare budget van de programma- en/of beleidsruimte in latere jaren. Onze concurrentiepositie loopt hierdoor geen achterstand op met het buitenland.

Vraag 11

Wat verklaart de forse stijging in uitgaven in 2021?

Antwoord 11

De stijging in 2021 is te verklaren vanuit het HWBP doordat rekening is gehouden met maximale bevoorschotting van een aantal grote projecten in dat jaar.

Vraag 12

Wat zijn de gevolgen van een dijkdoorbraak of overstroming bij hoogwater in België op de afvoer van de Maas en de maatgevende afvoer en waterstanden in het Nederlandse stroomgebied van de Maas?

Antwoord 12

Bij het bepalen van de huidige maatgevende waterstanden of afvoer (3800 m³/s) voor de Maas wordt het mogelijke effect van een dijkdoorbraak of overstroming in België niet meegenomen (bovenstrooms bij Eijsden). Dit wordt gedaan omdat het effect op de maatgevende afvoer bij Borgharen gering is. De maatregelen in Vlaanderen en die in het kader van de Maaswerken zorgen voor een aanzienlijke waterstandsdeling, waardoor overstromingen in Vlaanderen nog minder snel zullen optreden. Bovendien zal Vlaanderen dan noodmaatregelen treffen om een overstroming van dat gebied te voorkomen.

Vraag 13

Waaruit is gebleken dat 5 van de 39 geplande maatregelen niet nodig waren voor de waterveiligheidsdoelstelling?

Antwoord 13

Bij elk van de vijf vervallen Ruimte voor de Rivier-maatregelen is de afweging gemaakt of uitvoering nodig was om de veiligheidsopgave voor het Ruimte voor

de Rivierprogramma te realiseren. De destijds vastgestelde opgave was het veilig afvoeren van 16.000 m³/s.

Bij de Dijkverbetering Neder-Rijn/Geldersche Vallei is (VGR 14; verslagperiode 1/1/2009 – 30/6/2009; TK 30 080, nr. 39) is door de toenmalige staatssecretaris Huizinga is besloten om op verzoek van het waterschap Vallei en Eem de maatregel Dijkverbetering Neder-Rijn/Geldersche Vallei niet uit te voeren. De aanname voor maaiveld daling die in de PKB is gebruikt komt niet overeen met de feitelijke situatie. De ondergrond van de dijk was volgens nadere analyse van het waterschap voldoende stevig en daardoor was er nauwelijks sprake van klink. Omdat de dijk voldoende hoog en sterk bleek was vanuit de opgave uitvoering van de maatregel derhalve niet nodig.

In 2009 (VGR 15; verslagperiode 1/7/2009 – 31/12/2009; TK 2010D16450) is bij de projectbeslissing voor de ontpoldering Noordwaard gebleken dat de maatregel kadeverlaging Biesbosch niet nodig is. In de PKB waren beide maatregelen aan elkaar gekoppeld. De kadeverlaging Biesbosch was bedoeld om mogelijke opstuwing, veroorzaakt door de maatregel ontpoldering Noordwaard, te reduceren. Deze opstuwing treedt met het huidige geoptimaliseerde ontwerp van de Noordwaard niet op, waardoor de maatregel kadeverlaging Biesbosch is komen te vervallen.

Uit vooronderzoek, waarvan de gegevens er ten tijde van de PKB niet waren, is gebleken dat de dijkvakken t.a.v. de Dijkverbetering Lek/Lopiker- en Krimpenerwaard voldoen aan de thans geldende veiligheidseisen en dat naar verwachting pas rond 2045 verbetering noodzakelijk zou zijn. Op verzoek van het waterschap Stichtse Rijnlanden is daarom besloten (VGR 16; 1/1/2010 – 30/6/2010; TK 2010D37909) deze dijkverbetering te laten vervallen.

De twee maatregelen bovenstrooms van Nijmegen, Kribverlaging Waalbochten en Obstakelverwijdering Suikerdam en Polderkade naar de Zandberg, zijn vervallen (VGR 18; 1/1/2011 – 30/6/2010; TK 30 080, nr. 55) als gevolg van de projectbeslissing voor de dijkeruglegging Lent die met 34 cm voldoende waterstanddaling realiseert voor de opgave. Daarbij blijft tevens de gewenste afvoerdeling van water richting de Waal behouden.

Vraag 14

Waarom wordt op pagina 16 gesproken over een wettelijk beschermingsniveau van 1:250, terwijl op pagina 15 nog over 1:1250 gesproken wordt?

Antwoord 14

Ruimte voor de rivier heeft betrekking op de Rijntakken en het benedenstroomse deel van de bedijkte Maas (vanaf Hedikhuizen). De huidige norm voor dijken in deze gebieden is 1:1250.

Maaswerken heeft betrekking op de keringen langs de Limburgse Maas. De dijken in Limburg hebben nu een norm van 1:250.

Vraag 15

Hoe kan het dat op pagina 15 van het Deltafonds wordt gesproken van een waterveiligheidsnorm van 1:1250 jaar met een bijbehorende afvoer van de Rijn van 16.000 kubieke meter per seconde, terwijl op pagina 28 van het Deltaprogramma gesproken wordt over een norm van 1:10.000 met een bijbehorende afvoer van 15.000 tot 19.000 kubieke meter per seconde (voor huidig, 2050 en 2100)?

Antwoord 15

Op pagina 15 van het Deltafonds wordt gesproken over de huidige overschrijdingsnorm van 1:1250 jaar. Hierbij is in 2001 een maatgevende afvoer van de Rijn van 16.000 m³/s vastgesteld. Op pagina 28 van het Deltaprogramma 2016 gaat het over de nieuwe overstromingskansnormen per dijktraject waar de waterkeringen in 2050 aan moeten voldoen. Hier horen andere afvoeren bij op basis van het klimaatscenario KNMI 2006 W+. Overigens is de 19.000 m³/s niet

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

meer actueel. Zie hiervoor de rapportage piekafvoer- leeswijzer.

Bestuurskern

Vraag 16

Hoe verhoudt het budget voor de deelprogramma's Grensmaas en Zandmaas (fase I) zich tot de bijdragen van het ministerie van Economische Zaken hieraan aangezien er natuur gerealiseerd wordt, en hoe verhoudt dit budget zich tot het totale budget? Hoe is deze kostenverdeling gemaakt?

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Antwoord 16

Het budget op de begroting van IenM voor de deelprogramma's Grensmaas en Zandmaas bedraagt € 556,8 mln. (PP2014). Hierin is geen bijdrage van EZ opgenomen. De bijdrage van EZ aan de realisatie van de natuurdoelstelling is via de begroting van EZ gelopen. De verdeling van de bijdrage is gebaseerd geweest op de bijdrage aan de doelstellingen.

Vraag 17

Kunt u toelichten wat de consequentie is van het vervallen van de natuurgronden voor de Ecologische Hoofdstructuur (EHS) en de ecologie in het gebied?

Antwoord 17

Uw kamer is op 5 maart 2013 door mij – mede namens de staatssecretaris van Economische Zaken - geïnformeerd over een scopewijziging van de natuurdoelstellingen Maaswerken, als gevolg van de herijking van de Ecologische Hoofdstructuur (IenM/BSK-2013/31340). Binnen het programma Maaswerken is onverkort ingezet op het realiseren van nieuwe natuur gekoppeld aan de hoogwaterveiligheidsdoelstelling. Er is vastgehouden aan deelprojecten waarin natuurontwikkeling is gekoppeld aan hoogwaterveiligheid dan wel waar aangegeven verplichtingen onder de Kaderrichtlijn Water of Natura 2000 aan de orde zijn. Voor de Grensmaas is de scope nagenoeg gelijk gebleven. Alleen de verwerving van natuurgronden bij de locatie Roosteren (44 ha), is komen te vervallen. De totale oppervlakte natuurontwikkeling in de Grensmaas wordt daarmee 1208 ha. In de Zandmaas is de realisatie van nevengeulen langs de stuwen bij Sambeek en Belfeld (samen 129 ha) komen te vervallen. De overige natuurmaatregelen in de Zandmaas (fase 1) zijn onderdeel van de scope gebleven (in totaal 427 ha). De scopeaanpassing natuur is in goed overleg tot stand gekomen met de Provincie Limburg. De Provincie Limburg is – naast convenantpartij in het programma Maaswerken – beleidsverantwoordelijk voor de realisatie van de Ecologische Hoofdstructuur.

Vraag 18

Wanneer wordt de planuitwerking van de Afsluitdijk precies naar de Kamer gestuurd?

Antwoord 18

Mijn intentie is het definitieve Rijksinpassingsplan (RIP) rond het einde van het jaar vast te stellen en daarmee de projectbeslissing te nemen voor het project Afsluitdijk. Conform het MIRT spelregelkader zal ik uw Kamer hierover informeren.

Vraag 19

Kan er een duidelijker tijdspad gegeven worden van de realisatiefase van de Afsluitdijk?

Antwoord 19

In 2016 wordt gestart met de Europese aanbesteding van het DBFM contract ('Design, Build, Finance & Maintain'. Gunning is voorzien in 2017, waarna de aannemer start met de werkzaamheden. Oplevering is dan voorzien in 2022. De aannemer krijgt kaders mee voor de maximale hinder die hij mag veroorzaken

en wordt gestimuleerd om minder hinder te veroorzaken. De aannemer krijgt binnen deze kaders de vrijheid om de volgorde van de werkzaamheden in de plannen.

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Vraag 20

Wat is de totale bijdrage van de regio voor de aanpak van de Roggenplaat minus de Europese subsidie van € 3,5 mln.? Waarom wordt deze subsidie bij de bijdrage van de regio opgeteld en wat zijn de risico's hiervan?

Antwoord 20

De totale bijdrage van de regio, exclusief de EU-subsidie, bedraagt € 1,5 mln. In het BO MIRT Zeeland van 13 november 2014 is afgesproken dat:

- de bijdrage van € 7,3 mln. van het Rijk taakstellend is;
- de regio verantwoordelijkheid is voor het verkrijgen van de EU-subsidie en het risico draagt van het niet of slechts gedeeltelijk verkrijgen van de EU-subsidie.

Uit deze afspraken vloeit voort dat de oogst van het subsidietraject wordt opgeteld bij de bijdrage van de regio. Het voordeel voor de regio is dat bij het volledig binnenhalen van de EU-subsidie hun feitelijke bijdrage beperkt kan blijven tot € 1,5 mln. Lukt dat niet, dan is het risico voor de regio dat anderszins moet worden voorzien in sluitende afspraken over de bekostiging van de aanpak van de Roggenplaat.

Vraag 21

Bent u tevreden met de mate van budgetflexibiliteit voor de periode 2015-2028? Zo ja, waarom? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 21

Ja, want op dit moment is er geen grotere budgetflexibiliteit op dit artikel nodig. Indien de start van een nieuwe verkenning aan de orde is, dan kan besloten worden om middelen uit de programmaruimte (artikel 5) over te hevelen naar dit artikel.

Vraag 22

Hoe ziet de kostenverdeling met het ministerie van Economische Zaken eruit bij het NURG-programma (Nadere Uitwerking Rivieren Gebied)? Hoe is er tot deze verdeling gekomen?

Antwoord 22

In de samenwerkingsovereenkomst Veiligheid en Natte Natuur hebben het ministerie van Economische Zaken (EZ) en het ministerie van Infrastructuur en Milieu (IenM) de verdeling van de realisatie van het NURG-programma afgesproken.

De oorspronkelijke verdeling voor de realisatie van veiligheid en natuurontwikkeling in de uiterwaarden is in 1997 in de raamafspraken tussen de voormalige ministeries van Landbouw, Natuur en Voedsel (LNV) en Verkeer en Waterstaat (VenW) vastgelegd. Daarin was de basis kostenverdeling 50-50. Inmiddels is het overgrote deel van de opgave gerealiseerd en hebben EZ en IenM bij de Herijking van de Ecologische Hoofdstructuur afspraken gemaakt over de verdeling van de restopgave. Hierin is afgesproken dat elk ministerie zijn – lopende - projecten afmaakt.

Vraag 23

Heeft waterveiligheid of de aanleg van nieuwe natuur een hogere prioriteit bij het NURG-programma? Kan dit procentueel worden aangegeven?

Antwoord 23

Het ministerie van Economische Zaken en het ministerie van Infrastructuur en Milieu hebben een gedeelde verantwoordelijkheid in het NURG-programma. De natte natuurontwikkeling en de waterveiligheid zijn een integrale doelstelling van het programma. Er is geen sprake van prioritering tussen deze aspecten.

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Vraag 24

Vanuit welk ministerie krijgen regionale ambities voor de Afsluitdijk zoals de vismigratierivier nu precies het bedrag van € 20 mln.? Welk deel van dit bedrag wordt er gefinancierd vanuit de regio? Wordt hierbij ook het economisch perspectief voor de vissers meegenomen?

Antwoord 24

De toenmalige staatssecretaris van Infrastructuur en Milieu heeft op 23 december 2011 toegezegd om onder voorwaarden een bedrag van maximaal € 20 mln. vrij te maken voor de regionale ambities op de Afsluitdijk. Eén van de voorwaarden is dat regionale partijen zorg dragen voor minimaal eenzelfde bedrag. Op dit moment bereidt de regio een verzoek om een bijdrage voor een Vismigratierivier voor, als onderdeel van de € 20 mln. Dit project is bedoeld om de vispasseerbaarheid van de Afsluitdijk te verbeteren. Dit project draagt bij aan de verbetering van de visstand in het achterland van de IJssel, Vecht en Rijn, waaronder het IJsselmeer en daarmee ook aan het economisch perspectief voor zowel sport- als beroepsvisserij.

Vraag 25

Hoeveel kosten zijn er voor het Rijk mee gemoeid om de Flakkeese Spuisluis in de Grevelingendam in werking te stellen en voor hoelang?

Antwoord 25

Op de rijksbegroting is € 8,3 mln. beschikbaar gesteld voor de inwerkingstelling van de Flakkeese Spuisluis. Er is niet op voorhand een periode afgebakend voor het in bedrijf zijn van deze sluis. Dat zal mede afhangen van het resultaat van de besluitvorming over de rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer en de effectuering van de plannen van regio en markt voor een Tidal Test Centre bij de Flakkeese Spuisluis.

Vraag 26

Kunt u toelichten wat de ecologische impact van het herstel van de steenbekleding in de Wester- en Oosterschelde is? Hoe wordt er bij dergelijke projecten in de toekomst rekening gehouden met ecologie?

Antwoord 26

Uitgangspunt van het project is, naast het realiseren van de vereiste veiligheid in de nieuwe constructie, het ten minste herstellen en waar mogelijk verbeteren van de natuurwaarden. Dit speelt met name een rol in de keuze van de toe te passen materialen en bekledingstypen. Dit geldt ook voor toekomstige projecten. Ecologie is geborgd in de vergunningen verleend in het kader van de Natuurbeschermingswet 1998 en in de gehanteerde gedragscode met betrekking tot de Flora- en faunawet. Er is daarnaast een aantal extra inspanningen verricht om 'provinciale aandacht soorten', zoals bijvoorbeeld zeegras, zeekool en gele hoornpapaver, te ontzien of om flora en/of fauna tegemoet te komen.

Vraag 27

Kan er meer duiding gegeven worden over het Stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie? Hoe wordt waterveiligheid en klimaatbestendigheid in 2016 integraal meegewogen bij ruimtelijke ontwikkelingen? Heeft klimaatbestendig inrichten of waterrobuustheid prioriteit? Wordt dit nieuwe beleid ook de standaard voor lopende projecten?

Antwoord 27

In de Deltabeslissing Ruimtelijke Adaptatie hebben Rijk, provincies, gemeenten en waterschappen afgesproken waterveiligheid en klimaatbestendigheid integraal mee te gaan wegen bij ruimtelijke ontwikkelingen. De ambitie daarbij is dat klimaatbestendig en waterrobuust inrichten uiterlijk in 2020 onderdeel is van het beleid en handelen van de overheden, zodat Nederland in 2050 ook daadwerkelijk klimaatbestendig is ingericht.

Het programma Ruimtelijke Adaptatie onderkent daarbij drie stappen: de analyse van de mogelijke gevolgen van klimaatverandering voor een gebied ('weten') het formuleren van ambities, doelen en maatregelen ('willen') en borging en realisatie van concrete uitvoeringsmaatregelen en projecten ('werken').

Met de financiële middelen die via het stimuleringsprogramma Ruimtelijke Adaptatie beschikbaar zijn, worden lokale en regionale overheden, belangengroepen, maatschappelijke organisaties en marktpartijen actief ondersteund bij deze integratie van water en klimaat in ruimtelijke (her)ontwikkelingen. In 2016 wordt een tiental impactprojecten actief ondersteund en wordt ook samen met andere partijen onderzoek gedaan naar het opheffen van barrières om waterveiligheid en klimaatbestendigheid integraal mee te wegen bij ruimtelijke ontwikkelingen. Het delen van kennis en ervaring van met name koplopers speelt daarbij een belangrijke rol, zoals bijvoorbeeld met de stresstest, waarbij de dreigingen en kansen van klimaatverandering (waterveiligheid, wateroverlast, droogte en hitte) op een regionaal of lokaal niveau in kaart gebracht.

Er vanuit gaand dat waterrobuustheid rekening houdt met toename van wateroverlast en droogte, is waterrobuustheid een (belangrijk) onderdeel van klimaatbestendig inrichten, en is van prioriteit van de een boven de ander geen sprake. Hoewel wenselijk is voor lopende projecten klimaatbestendige en waterrobuuste inrichting nog niet de standaard. Afspraak is wel dat dit uiterlijk in 2020 het geval is.

Vraag 28

Waarom is er voor het opstellen van de hydraulische randvoorwaarden meer tijd nodig dan voorzien? Wanneer wordt deze taak in het takenpakket van Rijkswaterstaat opgenomen en niet meer vanuit de investeringsruimte betaald?

Antwoord 28

Het opstellen van de hydraulische randvoorwaarden heeft meer tijd gevraagd omdat een aanvullende consequentie analyse is uitgevoerd. Het opstellen van de hydraulische randvoorwaarden is en blijft een verantwoordelijkheid van de minister van Infrastructuur en Milieu. De toetsing van de regionale keringen die bij het Rijk in beheer zijn, is een taak van Rijkswaterstaat. De middelen daarvoor zijn toegevoegd vanuit de investeringsruimte. In 2016 zullen met Rijkswaterstaat afspraken worden gemaakt over een structurele aanpak van deze taak.

Vraag 29

Kunnen er voorbeelden genoemd worden van trends, ontwikkelingen en knelpunten op het gebied van zoetwater?

Antwoord 29

De deltasceario's laten zien dat afhankelijk van de ontwikkeling van het *klimaat* en de *economie*, de schade door watertekorten flink toenemen. Voorbeelden van watertekorten die nu al optreden zijn:

- Onvoldoende water in rivieren en kanalen. In de huidige situatie kan tijdens droge of extreem droge jaren op verschillende locaties geen of onvoldoende water worden ingelaten in het regionale watersysteem. Ook zakken de grondwaterstanden dan uit en treden vochttekorten op.
- Het verzilten van inlaatpunten. Indringing van zout water via de Nieuwe Waterweg heeft gevolgen voor belangrijke inlaatpunten bij Gouda en

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Bernisse. In de huidige situatie kan bij Gouda eens in 25 jaar tot 1,5 maand lang geen water van de gewenste kwaliteit worden ingelaten. De inlaat bij Bernisse vormt in de huidige situatie vooral een knelpunt voor de industrie.

- Uitzakkende grondwaterstanden en het ontbreken van mogelijkheden om water aan te voeren uit het hoofdwatersysteem. In de huidige situatie is in veel gebieden op de hoge zandgronden geen wateraanvoer mogelijk en zakken grondwaterstanden uit. Het gebied kampt al decennia met watertekorten en verdrogingproblemen.
- Verzilting en het ontbreken van mogelijkheden om water aan te voeren in delen van de Zuidwestelijke delta. De landbouw is er afhankelijk van de zoetwaterlenzen. Door verzilting treden er nu al knelpunten op.

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 30

Kan de forse stijging in uitgaven en verplichtingen op artikel 2 (Investeren in zoetwatervoorziening) van 2015 naar 2016 nader worden toegelicht?

Antwoord 30

Het uitvoeringsprogramma voor de zoetwatermaatregelen, het Deltaplan Zoetwater, is in 2015 van start gegaan. Veel van de afgesproken maatregelen worden nog verder uitgewerkt en zitten nu in de fase van verkenning en planuitwerking. De grote uitgaven zitten vanzelfsprekend in de realisatiefase. Vanaf 2016 zullen steeds meer projecten in deze fase terechtkomen. De uitgaven en verplichtingen op dit artikel zullen daarom de komende jaren stijgen. Richting 2017 – 2020 is een verdere stijging voorzien. Het beschikbare budget van € 150 mln. zal daarbij niet worden overschreden. Verwezen wordt naar het Deltaprogramma.

Vraag 31

Kan er een uitsplitsing gemaakt worden van de kosten van de projecten onder "Overige waterinvesteringen zoetwatervoorziening" in 2016?

Antwoord 31

De "overige kosten waterinvesteringen zoetwatervoorziening in 2016" bestaan uit:

Productnaam	Totaal
<i>Haringvliet de Kier</i>	28.611
<i>Luwtemaatregelen Hoornse Hop</i>	6.033
<i>Zoetwatermaatregelen Deltaplan Zoetwater</i>	13.649
	47.293

Vraag 32

Kunt u toelichten in welke mate waterbesparing een rol speelt in de zoetwateropgave? Hoe speelt voorlichting hierin een rol? Hoe wordt dit gefinancierd?

Antwoord 32

Waterbesparing speelt een belangrijke rol in de zoetwateropgave. Het zo effectief en zuinig mogelijk gebruiken van het beschikbare water is daarom een van de nationale doelen van het Deltaprogramma Zoetwater. Innovaties en veranderingen gericht op het zuinig en effectief omgaan met water worden gestimuleerd. Dit gebeurt bijvoorbeeld door middel van klimaatpilots die gefinancierd worden uit het Deltafonds. Indien deze pilots succesvol blijken zal onder andere via voorlichting worden gestimuleerd dat zij op grotere schaal worden toegepast. Daarnaast wordt met de website en de campagne van *onswater.nl* ingezet op het vergroten van het waterbewustzijn in Nederland.

Vraag 33

Wat gebeurt er met de rest van het bedrag van € 62,2 mln. dat wordt overgeboekt naar het Provinciefonds, mocht dit bedrag niet volledig worden gebruikt in de periode 2015-2021?

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Antwoord 33

Voor het nemen van zoetwatermaatregelen is een investeringsbudget van € 150 mln. gereserveerd. De maatregelen waar het om gaat zijn beschreven in het Deltaplan Zoetwater in het jaarlijkse Deltaprogramma. Over de uitvoering zijn bestuurlijk afspraken gemaakt en deze zijn vastgelegd in bestuursakkoorden per regio. Met deze afspraken is de € 150 mln. investeringsbudget geprogrammeerd. Afsproken is dat een deel van het budget beschikbaar wordt gesteld via het Provinciefonds. De voortgang wordt jaarlijks besproken in het Bestuurlijk Platform Zoetwater en vervolgens in de stuurgroep Deltaprogramma. Op basis daarvan maakt de deltacommissaris zijn voorstel voor het jaarlijkse Deltaprogramma dat op Prinsjesdag verschijnt. Mocht er budget vrijvallen door meevallers dan zal dit beschikbaar komen voor andere zoetwater projecten. Er zijn diverse maatregelen geagendeerd die dan uitgevoerd kunnen worden.

Vraag 34

Wat is de invloed van het verhogen van het waterpeil in het IJsselmeer op de waterkwaliteit en ecologie in het gebied?

Antwoord 34

Het nieuwe concept van het flexibel peilbeheer houdt rekening met de gevolgen voor de zoetwatervoorziening, gebruiksfuncties, ecologie, en met de waterkwaliteit. Op basis van studies die tijdens het deltaprogramma zijn uitgevoerd worden geen negatieve gevolgen voor ecologie en waterkwaliteit verwacht. Het uitzakken van het waterpeil in zomer/najaar is gunstig voor de ecologie. Deze verwachting wordt formeel getoetst in de MER die zal worden uitgevoerd tijdens de procedure van het opstellen van het nieuwe peilbesluit.

Vraag 35

Wordt er rekening gehouden met de wijzigingen van het IJsselmeerpeil bij het project Markerwadden? Zo ja, hoe? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 35

Het flexibel peilbeheer leidt slechts tot zeer kleine veranderingen ten opzichte van de variatie in peilen die ook nu optreedt. Bij de aanleghoogte van de eilanden en ondieptes wordt rekening gehouden met de te verwachten variatie in waterpeilen. Het beperkt uitzakken van het waterpeil in zomer/najaar is gunstig voor de ecologie.

Vraag 36

Bent u momenteel tevreden over de robuustheid van informatievoorziening in het geval van crisissituaties?

Antwoord 36

Ja. Niet alleen voor crisissituaties maar ook voor de uitvoering van haar kerntaken, heeft Rijkswaterstaat een robuuste informatievoorziening gericht op betrouwbaarheid en tijdigheid van de informatie. Deze informatievoorziening betreft de hoogwaterberichterijding, de berichten ten behoeve van de drinkwaterinname, ijsgang en droogte.

Vraag 37

Hoe wilt u ervoor zorgen dat de streefwaarden voor informatievoorziening voor 2015 en 2016 gehaald gaan worden?

Antwoord 37

De indicator voor informatievoorziening gaat over zowel betrouwbaarheid van de informatievoorziening als tijdigheid. Bij de informatievoorziening wordt steeds tijdigheid en kwaliteit tegen elkaar afgewogen. In een aantal gevallen leidt dit tot de afgewogen beslissing om vanwege een hoger gewenste betrouwbaarheid in te leveren op de tijdigheid. In extreme situaties - bijvoorbeeld bij beslissingen over het wel of niet sluiten van de stormvloedkeringen - is de betrouwbaarheid belangrijker dan tijdigheid.

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 38

Kunt u toelichten hoe de informatievoorziening tijdens crisissituaties getest en geëvalueerd wordt?

Antwoord 38

Tijdens crisissituaties wordt de informatievoorziening niet getest. Testen gebeurt in de preparatiefase, waarin de organisatie de informatievoorziening en de mensen worden voorbereid op hun rol binnen de crisisorganisatie. In deze fase worden scenario's ontwikkeld, hand- en draaiboeken geschreven, de crisisorganisatie ingericht en worden opleidingen, trainingen en oefeningen georganiseerd. Dit gebeurt in veel gevallen tezamen met de andere partners in de veiligheidsregio.

Tijdens een crisissituatie is het van belang dat alle voor de bestrijding van het incident relevante informatie actief beschikbaar is in de juiste vorm en op het juiste moment voor degenen die deze nodig hebben. Bij terugkeer naar de normale situatie wordt het optreden van de crisisorganisatie en de informatievoorziening geëvalueerd. Bij de evaluatie wordt onder meer het voorspelde hoogwater vergeleken met het werkelijk opgetreden hoogwater, Bij grotere afwijkingen wordt onderzocht of de gehanteerde voorspelmodellen verbeterd moeten worden en of de benodigde meteo- en neerslaginformatie voldoende nauwkeurig en actueel genoeg was. Dit betreft veelal informatie uit Duitsland en België.

Vraag 39

Zijn er nieuwe veiligheidsrisico's op het gebied van informatievoorziening als gevolg van Ruimte voor de Rivier-projecten en de verruiming van het Wilhelminakanaal Tilburg?

Antwoord 39

Nee, er zijn geen nieuwe veiligheidsrisico's op het gebied van informatievoorziening.

Vraag 40

Wanneer wordt het onderzoek gestart en afgerond ten behoeve van de doelstelling "een duurzaam watersysteem dat voorziet in voldoende water van goede kwaliteit voor de gebruiker"?

Antwoord 40

Het onderzoek naar geschikte indicatoren ten behoeve van de doelstelling van "een duurzaam watersysteem dat voorziet in voldoende water van goede kwaliteit voor de gebruiker" is inmiddels afgerond.

Vraag 41

Hoe verloopt de samenwerking tussen Rijkswaterstaat en de waterschappen inzake de primaire waterkeringen?

Antwoord 41

IenM (waaronder RWS) en 23 waterschappen werken nauw samen in de alliantie van het Hoogwaterbeschermingsprogramma. De samenwerking krijgt vorm met

behulp van gezamenlijke reviews, een platform voor de uitwisseling van personeel en diverse andere gezamenlijke activiteiten. Op deze manier wordt optimaal gebruik gemaakt van elkaars kwaliteiten. De partners van de alliantie hebben begrip en waardering voor elkaars werkwijze, houding en belangen.

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 42

Verwacht u dat er nog andere zandsuppleties nodig zullen zijn langs de Nederlandse kustlijn, puur uit economisch belang, zoals aan de Brouwersdam? Bent u tevreden over de samenwerking tussen ondernemers, Rijkswaterstaat en alle betrokken lokale overheden?

Antwoord 42

Zandsuppleties dienen er primair voor om de kust veilig te houden en om tegelijkertijd de kustlijn op zijn plek te houden, zodat Nederland niet kleiner wordt (areaalbehoud). Daardoor blijft het mogelijk de kust te gebruiken, bijvoorbeeld voor drinkwatervoorziening, natuur en recreatie. Wettelijk is daarvoor een "basiskustlijn" vastgesteld, die door middel van zandsuppleties gehandhaafd wordt. Bij het opstellen van het (meerjarige) suppletieprogramma gaat Rijkswaterstaat de dialoog met de regionale partijen aan. Als er zich kansen voordoen om met zandsuppleties extra meerwaarde te creëren, zal Rijkswaterstaat in overleg met betrokken partijen zoeken naar maatwerkoplossingen.

De suppletie Brouwersdam maakt onderdeel uit van de pilot Kop van Schouwen (meer doen met 1 schep zand). In deze pilot brengt Rijkswaterstaat eenmalig geen zand aan op de Kop van Schouwen aan omdat dit wenselijk is voor natuurherstel. Door een lokale herverdeling kan het zand elders de kust in de regio ten goede komen. Op de Kop van Schouwen wordt eenmalig een zandsuppletie achterwege gelaten (natuurherstel) ten faveure van het aanvullen van het strand voor de Brouwerdam. De veiligheid van de Kop van Schouwen is niet in het geding en gelijktijdig Door dit zand in te zetten bij de suppletie van de brouwersdam wordt het regionale economisch belang van de recreatieve hotspot Brouwersdam versterkt. Door het samenbrengen van verschillende belangen van de betrokken ondernemers, gemeenten en provincie wordt op een efficiënte wijze maatschappelijke meerwaarde gecreëerd. Dit gaat wel gepaard met een regionale bijdrage ten behoeve van de financiering van de meerkosten van deze pilot. Ik ben tevreden over de constructieve samenwerking en de bijdrage die een ieder elk jaar weer levert om onze kust zo goed mogelijk te onderhouden.

Vraag 43

Kan worden aangegeven welke andere opgaven niet meer worden gerealiseerd, doordat er binnen andere budgetten dan die voor waterveiligheid en zoetwatervoorziening dekking is gevonden voor de opgave van de uitvoering van de Europese Kaderrichtlijn Water?

Antwoord 43

Dekking voor de uitvoering van de Kaderrichtlijn Water (KRW) leidt er niet toe dat andere opgaven niet meer gerealiseerd worden. Het grootste deel (€ 314,2 mln.) wordt gedekt door de extrapolatie van het budget 'Verbeterprogramma Waterkwaliteit Rijkswateren'. Daarnaast worden de ontvangsten vanuit de Wet Verontreiniging Oppervlaktewateren ingezet (totaal €56 mln.) en vrijval vanuit Beheer en Onderhoud hoofdwatersysteem. Ook voor deze middelen geldt dat dit niet ten koste gaat van andere opgaven. De ontvangsten waren nog niet aan een specifieke uitgave gekoppeld. De verlaging van de structurele budgetten voor bodemsanering van € 4,9 mln. per jaar met ingang van 2019 zal worden ingepast binnen het programma Bodemsanering. Momenteel worden daarover afspraken gemaakt met de decentrale overheden en het bedrijfsleven.

Vraag 44

Met hoeveel jaar kan de levensduur van de kunstwerken in het programma Vervanging en Renovatie doorgaans verlengd worden?

Bestuurskern

Antwoord 44

Bij veel projecten binnen het programma Vervanging en Renovatie, waar sprake is van levensduur verlenging, is sprake van de oprekking van de levensduur tot zo'n 30 jaar. De RINK-maatregelen ('Risico-Inventarisatie Natte Kunstwerken') omvatten zeer uiteenlopende maatregelen, met ook een uiteenlopend effect op de levensduur.

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 45

Hoe wordt er precies vastgesteld wanneer er uitgaven voor maatregelen en voorzieningen op andere beleidsterreinen zoals natuur of milieu uit het Deltafonds kunnen worden betaald? In hoeverre staan deze andere maatregelen in verhouding met de kernmaatregelen ten behoeve van waterveiligheid of zoetwatervoorziening? Mag een project dat gefinancierd wordt uit het Deltafonds bijvoorbeeld voor 55% gericht zijn op waterveiligheid en voor 45% op natuur?

Antwoord 45

Integrale projecten, die rechtstreeks samenhangen met maatregelen ten behoeve van waterveiligheid of zoetwatervoorziening en waarbij middelen van andere begrotingen of derden aan het Deltafonds worden toegevoegd voor doelen op andere beleidsterreinen, kunnen worden verantwoord op het Deltafonds (artikel 4 Experimenteren cf. art III Deltawet). Een project, dat voor 55% gericht is op waterveiligheid en voor 45% op natuur, kan op het Deltafonds worden verantwoord indien er extra middelen vanuit een andere Rijksbegroting of derden ten behoeve van deze natuurmaatregelen aan het Deltafonds worden toegevoegd die de uitgave of subsidie t.b.v. natuurmaatregelen dekken.

Vraag 46

Kunt u de kosten van de staf van de Deltacommissaris verder uitsplitsen?

Antwoord 46

De apparaatskosten van de staf van de deltagcommissaris bestaan uit personele kosten (zeventig procent) en materiële kosten (dertig procent). De programma-uitgaven voor het Deltaprogramma en de hoofdtaken van de deltagcommissaris betreffen met name uitgaven voor: kennis- en strategieontwikkeling; monitoring en evaluatie in het kader van het bewaken van de voortgang en samenhang van de uitvoering van het Deltaprogramma; de totstandkoming en het bevorderen van de uitvoering van het jaarlijkse Deltaprogramma; en voor het betrekken en informeren van belanghebbenden en publiek (communicatie en Deltacongres).

Vraag 47

Hoe gaat Rijkswaterstaat meer deskundig personeel werven met bepaalde expertise in bijvoorbeeld aanleg- en onderhoudsprojecten? Is deskundig personeel tevens weggevoerd en zo ja, waarom? In hoeverre volstaat hiertoe een incidentele overboeking van budget van de investeringsruimte naar het artikelonderdeel Apparaatskosten Rijkswaterstaat?

Antwoord 47

Vanaf 2016 wordt stapsgewijs in totaal 100 fte in 2018 aan werkzaamheden (Infrafondsen en Deltafonds) die eerst door de markt werden uitgevoerd (de zogenaamde niet-kerntaken), omgezet naar kerntaken waarvoor eigen personeel kan worden geworven. Juist om te borgen dat RWS voldoende kennis in huis heeft om haar regierol waar te kunnen maken en de afhankelijkheid van RWS van de markt te verminderen, is deze omzetting structureel van aard. Deze omzetting is niet zozeer een gevolg van afvloeiing van eigen personeel maar een correctie op een eerdere verdeling van taken die RWS met eigen personeel wil uitvoeren en

taken die aan de markt werden overlaten. Voor het Deltafonds gaat het dan om € 1,6 mln. in 2016 oplopend naar € 4 mln. in 2018 en verder. De bedragen zijn structureel overgeboekt van artikelonderdeel 5.03 naar 5.01 (zie verdiepingsbijlage bij het Deltafonds).

De werving zal plaats vinden door de formatie van RWS met de genoemde schuif op te hogen en de vacatures die daardoor ontstaan op het gebied van techniek, inkoop, projectbeheersing en inspecties, open te stellen.

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 48

Kan de mutatie in de investeringsruimte van 2015 naar 2016 nader geduid worden?

Antwoord 48

In de begroting 2015 was er een programmaruimte van € 660 mln. (exclusief € 275 mln. beleidsruimte waarover besluitvorming wordt overgelaten aan een volgend kabinet). In de ontwerpbegroting 2016 bedraagt de programmaruimte € 562 mln. (exclusief € 275 mln. beleidsruimte). Het verschil bestaat uit een saldo van toevoegingen en onttrekkingen. De belangrijkste toevoegingen betreffende de vrijval tweede Hoog WaterbeschermingBP-2 (€ 50 mln., waarvan € 11 mln. wordt ingezet voor de implementatie van de nieuwe normering), positief saldo van meen- en tegenvallers (€ 56 mln.) en prijsbijstellingen (€ 21 mln.) De belangrijkste onttrekking is de overheveling bij Voorjaarsnota van € 145 mln. uit de programmaruimte naar artikel 2 van het Deltafonds voor zoetwatermaatregelen van nationaal belang De overige onttrekkingen betreffen onder andere de omzetting van niet-kerntaken RWS naar kerntaken RWS (- € 49 mln.), innovatie zandsuppleties (- € 18 mln.), rijksbrede taakstelling GDI (- € 6 mln.) en de bijdrage aan eenvoudig beter (-€ 4 mln.).

Vraag 49

Waarom zijn de steenbekledingen in de Wester- en Oosterschelde financieel meegevallen? Worden deze meevallers ook bij andere projecten verwacht?

Antwoord 49

Gezien de lange looptijd van het project zijn bij aanvang inschattingen gemaakt voor mogelijke marktontwikkelingen in de loop van de tijd. Door de geboden continuïteit in werken in combinatie met een duidelijke werkwijze en opgetreden marktwerking zijn de aanbestedingsresultaten steeds positief uitgekomen. Benadrukt dient te worden dat gedurende de gehele looptijd geen concessies zijn gedaan ten aanzien van de veiligheid of omvang van de werken.

Vraag 50

Kan de fluctuatie in de uitgaven op artikel 7 (Investeren in waterkwaliteit) van 2019 naar 2020 en vervolgens van 2021 naar 2022 nader worden toegelicht?

Antwoord 50

De tweede planperiode van het verbeterprogramma waterkwaliteit (7.02 Realisatie Programma Kaderrichtlijn water) loopt van 2016-2021. Het zwaartepunt van de uitvoering ligt in tweede helft van de planperiode, te weten 2020 en 2021. Dit veroorzaakt een significante stijging in de realisatie van 2019 naar 2020 en 2021. In 2022 start de 3^e planperiode. Daardoor is daling van benodigde middelen van 2021 naar 2022 zichtbaar. Daarnaast is in 2020 ook een bedrag van ruim € 20 mln. gereserveerd voor de eventuele kosten van de flankerende maatregelen van de 3de verruiming van de vaargeul in de Westerschelde conform afspraken met het Vlaamse Gewest. Conform de afspraken met het Vlaams Gewest financiert Nederland maximaal € 30 mln. Op basis van jaarlijkse monitoring wordt bepaald of flankerende maatregelen nodig zijn.

Vraag 51

In hoeverre is de Natura 2000-instandhoudingdoelstelling voor het Markermeer-IJmeer daadwerkelijk in gevaar op de lange termijn en wat zijn hier de oorzaken van?

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Antwoord 51

Door onderzoek van de laatste jaren is duidelijk geworden dat de slibproblematiek en de beperkte hoeveelheid voedingsstoffen in het water leiden tot een verminderde draagkracht van het gebied. Een deel van de instandhoudingsdoelen is hierdoor moeilijk te realiseren. Van de nu lopende maatregelen te behoeve van een toekomstbestendig ecologisch systeem wordt verwacht dat ze een positieve bijdrage leveren aan de Natura 2000-doelen voor het gebied, doordat de slibproblematiek (plaatselijk) zal afnemen, door vergroting van het areaal land-water overgangsgebied, en door verbetering van ecologische verbindingen. De komende jaren zal op deze doelen gemonitord worden.

Vraag 52

Kunt u aangeven op welke termijn er maatregelen er genomen moeten zijn om de ecologische kwaliteit van het Markermeer-IJmeer te verbeteren?

Antwoord 52

Zie antwoord op vraag 51.

Vraag 53

Hoe zorgt u ervoor dat de wereldwijde vraag op de baggermarkt op peil blijft en dat Nederland niet wordt ingehaald door andere landen zoals China op dit gebied?

Antwoord 53

De Nederlandse overheid ondersteunt de baggersector door deze actief te betrekken bij internationale handelsmissies. De baggersector is hierbij ook uitgenodigd zaken te agenderen voor deze internationale missies geleid door de bewindspersonen. De overheid opent deuren voor de baggersector in het buitenland door overheidspartijen te verbinden met de baggersector. Het actief promoten van de Nederlandse baggersector draagt bij aan de internationale werkvoorraad in de sector en de profilering van de sector. Een andere vraag is echter het concurrentievermogen om niet ingehaald te worden door bijvoorbeeld China. Het is onmiskenbaar dat de Aziatische landen competitief zijn wanneer het gaat over goedkope arbeid, gebonden hulp en productieve werk. De Nederlandse baggersector blijft zich echter onderscheiden door in te zetten op kwaliteit en duurzaamheid.

Vraag 54

Wanneer wordt er verwacht dat er geen tekorten meer zijn in de financiering vanwege de druk op het gebruik van de Generieke Digitale Infrastructuur (GDI)? Wordt er in de komende jaren ook nog gebruik gemaakt van de investeringsruimte op het Deltafonds voor het oplossen van dit probleem?

Antwoord 54

Middels de afgesproken interdepartementale versleuteling van de bestaande tekorten op de GDI-voorzieningen is het acute probleem voor nu opgelost. Nadere afspraken over besturing op de GDI moeten voorkomen dat eventuele toekomstige tekorten opnieuw interdepartementaal moeten worden versleuteld. Het ligt op dit derhalve moment niet in de lijn der verwachtingen dat IenM (waar onder het Deltafonds) op (korte) termijn opnieuw wordt belast.

Vraag 55

Kunnen de eventuele negatieve gevolgen van de versoeringen en de efficiencymaatregelen voor doorstroming en veiligheid nader geduid worden?

Antwoord 55

Binnen het hoofdwatersysteem zijn alleen efficiency maatregelen getroffen. Deze maatregelen hebben geen effect op de doorstroming en de veiligheid.

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 56

Wat is precies de onderkant van de bandbreedte voor het totaalpakket van efficiency- en versoberingsmaatregelen? Wordt de Kamer geïnformeerd mocht het totaalpakket bij de onderkant van de bandbreedte dreigen uit te komen?

Antwoord 56

De onderkant van de bandbreedte voor het totaalpakket is € 1.620 mln. Via de bijlage instandhouding in de begroting wordt u geïnformeerd over de voortgang van het programma.

Vraag 57

Wat is er in 2015 op het gebied van efficiency en versobering gepresteerd?

Antwoord 57

De monitoring van het programma is op jaarbasis. Via de bijlage instandhouding in de Ontwerpbegroting 2017 wordt u geïnformeerd over de voortgang van het programma in 2015.

Vraag 58

Wanneer wordt er precies nader ingezoomd op de functies van de objecten op het hoofdvaarwegennet en in het hoofdwatersysteem?

Antwoord 58

De nadere detaillering van de budgettaire behoefte vindt de komende decennia in stappen plaats. De eerstvolgende actualisatie van de vervangingsopgave bij begroting 2018 kan, op basis van de concrete objecten die voor vervanging of renovatie in aanmerking blijken te komen, aanleiding geven om de verdeling tussen beide netwerken te herzien.

Vraag 59

Wanneer komt er meer duidelijkheid over de kosten die gemoeid zijn met het bereiken van de levensduur van onderdelen van de vijf grote stormvloedkeringen?

Antwoord 59

Bij de actualisatie van de vervangingsopgave voor 2018 wordt gezien of er ten aanzien van de stormvloedkeringen een behoefte bestaat aan vervanging of renovatie.

Vragen en antwoorden Deltaprogramma 2016 (34300-J-4)**Vraag 1**

Kan er een overzicht naar de Kamer gestuurd worden van alle stukken die per parlementair jaar naar de Kamer worden gestuurd op het gebied van water?

Antwoord 1

Samenvattend volgt hierna een overzicht van stukken op het gebied van water die jaarlijks aan de Kamer worden toegestuurd. Dit overzicht is exclusief mogelijke brieven als reactie op specifieke vragen van de Kamer of met betrekking tot beleidsonderwerpen waar gedurende een jaar reden toe is.

Overzicht van stukken:

- a. Rijksbegroting (H XII) en het Deltafonds en de diverse mutaties hierin bij Voorjaars- en Najaarsnota, Slotwet e.d.;
- b. Deltaprogramma, als bijstuk bij de begroting;
- c. MIRT Overzicht;
- d. Werkprogramma waterkwaliteit;
- e. Financieel verslag;
- f. De Staat van Ons Water (v/h Water in beeld, voortgangsrapportage Nationaal Waterplan en Bestuursakkoord Water);
- g. Voortgangsrapportages Grote Projecten Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en het tweede Hoogwaterbeschermingsprogramma (in mei en oktober) en accountantsrapporten;
- h. Waterbrief voorafgaand aan het Algemeen Overleg in mei/juni en het Wetgevingsoverleg in november/december;
- i. Drinkwaterrapportage;
- j. Rapportages e.d. die samenhangen met Europese richtlijnen zoals de KRW, KRM en ROR.

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Vraag 2

In hoeverre is het advies van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL) van 2015 over de integraliteit van het Deltaprogramma in het Deltaprogramma meegenomen? Wordt het idee van een ontwerpcompetitie nog opgestart?

Antwoord 2

In het Deltaprogramma 2016 herbevestigen Rijk, waterschappen, provincies en gemeenten dat zij de maatregelen van het Deltaprogramma zo veel mogelijk integraal uitvoeren. Daarom wordt actief naar meekoppelkansen gezocht, bijvoorbeeld met het Hoogwaterbeschermingsprogramma, worden investeringsagenda's via het BO-MIRT verbonden en wordt de methode van ontwerpend onderzoek ingezet. Verwezen wordt naar pag. 104 van het Deltaprogramma 2016.

Het Atelier *Making Projects* zal onderzoeken welke projecten in Nederland kunnen uitgroeien tot nieuwe iconen van internationale allure. Deze projecten kunnen ook gerelateerd zijn aan het Deltaprogramma. De gedachtevorming over een mogelijke ontwerpcompetitie zal in 2016 worden uitgewerkt.

Vraag 3

Waarom is de termijn van het Deltafonds nog niet naar 2050 verlengd? Brengt dit geen risico's met zich mee voor een goede implementatie en programmering van het Deltaprogramma?

Antwoord 3

In de Kamerbrief (TK 34000-J nr. 8) van 11 november 2014 heb ik uw Kamer geïnformeerd over de planningstermijn van het Deltafonds. De strekking van deze brief is op dit moment nog steeds van toepassing. In deze brief heb ik aangegeven dat – hoewel een verlenging van de looptijd van het Deltafonds op enig moment zeker aan de orde zal zijn – er vooralsnog binnen de vigerende wettelijke en budgettaire kaders voortvarend gewerkt kan worden aan het realiseren van de waterveiligheidsopgave. Mochten er desondanks toch projecten zijn die een specifieke uitzondering op de looptijd van het Deltafonds tot en met 2028 vragen, dan zal het kabinet een dergelijke uitzondering op de looptijd in overweging nemen. Recent heeft uw Kamer de motie Harbers aangenomen (TK 34300, nr. 50) waarin de regering wordt verzocht om uiterlijk in het voorjaar 2016 met een visie te komen op voortzetting van het Infrastructuurfonds, Deltafonds en MIRT na 2028. Momenteel loopt er ook een IBO die kijkt naar flexibiliteit in het huidige MIRT-instrumentarium en de hieraan verbonden financieringsystematiek. Ik verwacht dat de kabinetsreactie hierop uw Kamer in het voorjaar van 2016 zal

bereiken.

Bestuurskern

Vraag 4

Wanneer verwacht u dat de provincies de voorstellen voor deltabeslissingen en voorkeursstrategieën in provinciaal beleid en structuurvisies hebben verwerkt?

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Antwoord 4

In de bestuursovereenkomst Deltaprogramma is vastgelegd (Stcrt. 2014, 26797) dat de koepels bevorderen dat provincies, waterschappen en gemeenten het beleid waarvoor zij verantwoordelijkheid dragen in hun beleidsplannen verankeren. Het ligt derhalve voor de hand dat deze beleidskeuzes in separate wijzigingen, of in ieder geval bij de eerst volgende herzieningen van regionale waterplannen of omgevingsvisies worden verankerd. In het Deltaprogramma 2016 staat beschreven in welke provinciale plannen de deltabeslissingen en voorkeursstrategieën worden vastgelegd en uitgewerkt. Het merendeel van deze plannen wordt reeds in de loop van dit (na)jaar door de respectievelijke Provinciale Staten vastgesteld. Voor zover nog niet in 2015 reeds vastgesteld, vindt vastlegging van genoemd beleid en structuurvisies grotendeels in 2016 plaats. Het Deltaprogramma 2017 zal opnieuw over de voortgang rapporteren.

Vraag 5

Kunt u toelichten wat de rol van tunnels is in het hoofdwegennet in het kader van ontruiming bij evacuatie- en herstelroutes?

Antwoord 5

Tunnels hebben, ongeacht wie de wegbeheerder is, bij evacuatie en herstel in principe dezelfde functie als het wegvak en de evacuatieroute waarin zij liggen. Bij veel rijkstunnels zijn voorzieningen aangebracht om de gebruikszekerheid bij een stijging van het grondwater of bij zware regenval en bij overstromingen te vergroten. Tegen het vollopen bij een overstroming zijn in het westen van het land veelal kanteldijken aanwezig, dat wil zeggen dat de rijksweg ter weerszijden van de tunnel of het aquaduct wat hoger is aangelegd dan de aansluitende lagere weggedeelten. Verder is de maatgevende waterverwerkende capaciteit van de tunneltechnische installaties (pompen, pompkelder, uitwatering) vergroot. De informatie hierover wordt gedeeld met de Veiligheidsregio's die verantwoordelijk zijn voor zowel de evacuaties als het faciliteren van herstelverkeer.

Vraag 6

Wordt het, naast de ondergrens van keringen, ook aangegeven als een kering beter 'scoort' op het beschermingsniveau? Zo ja, op welke wijze? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 6

Ja, de kering wordt ook beoordeeld ten opzichte van de signaleringsnorm.

Vraag 7

Waar kan het opleidingsprogramma van STOWA (Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer) gevolgd worden?

Antwoord 7

Opleidingen worden georganiseerd door STOWA en Rijkswaterstaat met medewerking van o.a. TU Delft, Deltares en specialisten van Rijkswaterstaat, de waterschappen en het Ministerie van IenM. Ze vonden tot dusverre plaats in Utrecht en Amersfoort. Voor de komende opleidingen is op dit moment nog geen locatie bekend. Vanaf eind november 2015 is via de website van STOWA meer informatie beschikbaar.

Vraag 8

Op welke wijze wordt binnen het systeem de zorgplicht niet veranderd, maar krijgt deze kerntaak wel meer aandacht?

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Antwoord 8

Een belangrijke verandering is dat sinds 1 januari 2014 de Tweede en Eerste Kamer in plaats van eens per zes jaar, eens per twaalf jaar via een landelijke rapportage over de uitkomsten van de toetsing worden geïnformeerd. De frequentie van verslaglegging neemt derhalve af. Deze lagere toetsfrequentie mag echter niet leiden tot vermindering van de veiligheid. De beheerder draagt zorg voor het veilig en doelmatig gebruik van het waterstaatswerk. De zorg komt vooral neer op het handhaven van de veiligheidsnorm en omvat zowel beheer en onderhoud, als het treffen van maatregelen als de kering versterkt moet worden. De verplichting voor de beheerder en de instrumenten om invulling te geven aan de zorgplicht zijn geregeld in de Waterwet.

Vraag 9

Zal er richting burgers worden gecommuniceerd welk individueel beschermingsniveau zij hebben, ook in het kader van risicobewustzijn en zelfredzaamheid?

Antwoord 9

Op dit moment is niet iedereen op eenzelfde manier beschermd tegen het water. Op sommige plekken is er meer risico om te overlijden als gevolg van een overstroming dan op andere plekken. We gaan dat anders en beter organiseren. Met het in de deltabeslissing waterveiligheid vastgelegde nieuwe waterveiligheidsbeleid kunnen alle inwoners van Nederland die achter dijken, keringen en duinen wonen rekenen op tenminste eenzelfde beschermingsniveau: de kans op overlijden door een overstroming mag niet groter zijn dan 1:100.000 per jaar. Op basis daarvan stellen we veiligheidseisen aan dijken en andere primaire waterkeringen. Daarbovenop krijgen economisch belangrijke gebieden en plaatsen waar veel mensen wonen, extra bescherming. Dat geldt ook voor vitale functies van nationaal belang. Deze boodschap wordt stelselmatig uitgedragen, door de Rijksoverheid en door waterschappen, provincies en gemeenten. In het kader van risicobewustzijn en zelfredzaamheid is samen met Rijkswaterstaat, het ministerie van VenJ, de veiligheidsregio's en de waterschappen de website www.overstroomik.nl gemaakt. Dit is onderdeel van de bredere publiekscommunicatie over 'Ons Water' (met de website onswater.nl). Bewoners kunnen zelf op postcode uitrekenen of en hoever hun huis onder water komt te staan bij een grote overstroming. Ook kunnen ze zich voorbereiden op de vraag wat ze het beste kunnen doen wanneer het een keer mis gaat.

Vraag 10

Wie controleert waaraan de kering minimaal moet voldoen om het gewenste beschermingsniveau te realiseren? Hoe vaak wordt die controle uitgevoerd?

Antwoord 10

De beheerders van de waterkeringen brengen eens in de 12 jaar verslag uit over de beoordeling van de veiligheid van de primaire keringen. Via de ministeriële regeling Beoordeling Primaire Waterkeringen zal ik bepalen aan welke regels een goede beoordeling moet voldoen. Bij de totstandkoming van deze regeling worden de keringbeheerders betrokken. Het in stand houden van het veiligheidsniveau is een doorlopend proces en vormt de basis van de (actieve) zorgplicht die de beheerder heeft. Het is van belang dat de keringbeheerder continue inzicht heeft in de feitelijke toestand van de waterkering. Daarvoor zal onder andere regelmatig inspectie en monitoring van de kering nodig zijn (zorgplicht).

Vraag 11

Vanuit wie wordt de STOWA precies gefinancierd, wat zijn de kosten en voor welke duur?

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Antwoord 11

De Stichting Toegepast Onderzoek Waterbeheer is het kenniscentrum van regionale waterbeheerders (veelal de waterschappen) in Nederland. Rijk en waterschappen hebben in het kader van het HWBP een reservering van € 2,5 mln. getroffen voor opleidingen, in de periode 2015 t/m 2017. Daarmee wordt opleiding verzorgd van inspecteurs, vergunningverleners, toetsers, ontwerpers, beleidsmedewerkers en management en bestuurders van m.n. waterschappen, Rijkswaterstaat en ook de Inspectie Leefomgeving en Transport. Ook ontwikkeling van lesmateriaal voor hoger onderwijs maakt hier deel van uit.

Vraag 12

Worden de maatschappelijke kosten-batenanalyses voor de B-keringen openbaar gemaakt? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 12

Ja, alle achtergrondrapporten waarop de nieuwe normering gebaseerd zijn, worden eind dit jaar openbaar beschikbaar gesteld via de helpdesk water. Ook het rapport over de B-keringen.

Vraag 13

Waarom wordt de indeling in dijkringen losgelaten in het nieuwe waterveiligheidsbeleid?

Antwoord 13

In het huidige systeem is heel overstroombaar Nederland ingedeeld in dijkringen. Daarbij werd aangenomen dat als er een dijkdoorbraak plaatsvindt, het gehele gebied dat beschermd wordt door de dijkkring, volstroomt. Inmiddels is bekend dat dit vaak niet het geval is. De gevolgen van een overstroming zijn namelijk afhankelijk van de locatie waar de doorbraak plaatsvindt. Om die reden wordt in de nieuwe systematiek gewerkt met een norm per dijktraject. Zo kan beter een relatie worden gelegd tussen de eisen die aan een bepaald dijktraject worden gesteld en de gevolgen van een overstroming voor mens en economische waarde, dan wanneer een gehele dijkkring wordt genomen.

Vraag 14

Wat zijn de financiële en juridische consequenties van de statuswijziging van diverse C-keringen en wat zijn de belangrijkste afspraken die het Rijk, waterschappen en provincies hebben gemaakt?

Antwoord 14

Nu we afstappen van de dijkkringbenadering, hebben niet alle C-keringen meer een functie in het primaire systeem. Een deel van de C-keringen behoudt zijn functie in het primaire systeem van waterkeringen. In het wetsvoorstel nieuwe normering primaire waterkeringen dat in voorbereiding is, worden normen opgenomen voor deze keringen. De rest van de C-keringen verliest haar primaire status. Sommige daarvan behouden wel een waterkerende functie in regionale watersystemen. Deze worden door de provincies voorzien van een norm die wordt vastgelegd in een provinciale verordening. Maatregelen aan die C-keringen die hun primaire status verliezen, maar afgekeurd zijn in de derde toetsronde, zijn nog één maal subsidiabel volgens de spelregels van het Hoogwaterbeschermingsprogramma om aan de provinciale norm te kunnen voldoen.

Vraag 15

Kunt u toelichten hoe het langjarig bestuurlijk commitment wordt geregeld bij ruimtelijke inrichting in plaats van aanpassingen aan de dijk?

Antwoord 15

Indien een noodzakelijke versterking van een primaire waterkering zeer kostbaar of ingrijpend is, kunnen de mogelijkheden voor het toepassen van een slimme combinatie worden verkend. Bij een zogenoemde slimme combinatie komen maatregelen uit laag 2 (ruimtelijke inrichting) of laag 3 (rampenbeheersing) deels in de plaats van laag 1. Dit biedt de mogelijkheid om het beschermingsniveau op een andere manier te realiseren, die mogelijk kosten bespaart en ook beter aan kan sluiten op de ruimtelijke kwaliteit van een gebied. Randvoorwaarde is wel dat het beschermingsniveau wordt gehaald en geborgd. Daarvoor dienen de betrokken partijen maatwerkafspraken te maken, o.a. over taken en verantwoordelijkheden, bekostiging en instandhouding van de maatregelen in laag 2 en/of laag 3. Deze maatwerkafspraken worden door partijen in een overeenkomst vastgelegd. Op deze wijze wordt het bestuurlijk commitment vormgegeven. Op basis van praktijkervaringen met 'slimme combinaties' en de evaluatie van de pilots meerlaagsveiligheid zal ik beoordelen of introductie van een generieke wettelijke voorziening voor 'slimme combinaties' onder de Omgevingswet wenselijk is.

Vraag 16

Kunt u de evaluatie van het langjarig bestuurlijk commitment naar de Kamer sturen?

Antwoord 16

Ik neem aan dat bij deze vraag wordt bedoeld op de Evaluatie van de 3 pilots meerlaagsveiligheid. Het evaluatierapport met als titel '*Die het water deert, die het water keert. Overstromings-risicobeheer als maatschappelijke gebiedsopgave*', is op 7 oktober j.l. gepubliceerd door de Erasmus Universiteit en Deltares. Het rapport staat ook online op het kennisportaal ruimtelijke adaptatie: <http://www.ruimtelijkeadaptatie.nl/k/nl/n88/news/view/1470/317/bij-waterveiligheid-verder-kijken-dan-de-dijk.html>.

Het rapport gaat onder meer in op de 'governance' c.q. de verdeling van bestuurlijke verantwoordelijkheden bij slimme combinaties.

Ik wil de conclusies en aanbevelingen van het evaluatierapport bespreken met de partners Deltaprogramma. Daarna zal ik een reactie voorbereiden.

Ik verwijs ook naar de antwoorden op de vragen 15, 17 en 18.

Vraag 17

Waarom wordt er niet altijd een 'slimme combinatie' van preventieve maatregelen en ingrepen in de ruimtelijke inrichting of rampenbeheersing toegepast bij dijkversterkingen?

Antwoord 17

Toepassing van het concept meerlaagsveiligheid is in verschillende gebieden mogelijk. Daarbij moet goed onderscheid gemaakt worden tussen meerlaagsveiligheid in aanvulling op dijkversterking en meerlaagsveiligheid in plaats van dijkversterking ('slimme combinatie'), waarbij maatregelen in laag 2 (ruimtelijke inrichting) en laag 3 (rampenbeheersing) in de plaats komen van maatregelen in laag 1 (dijkversterking of rivierverruimende maatregelen). Toepassing van meerlaagsveiligheid in aanvulling op dijkversterking kan in principe overal in Nederland, waar overstromingsrisicobeheer aan de orde is. Voor slimme combinaties is in de Tussentijdse wijziging van het Nationaal Waterplan vastgelegd dat preventie (laag 1) voorop staat. Het toepassen van een slimme combinatie kan aantrekkelijk zijn in specifieke situaties waar de kosten van een preventieve aanpak zeer hoog uitpakken of waar andere maatschappelijke kansen of risico's om andere oplossingen vragen. De kansrijkheid van slimme combinaties in plaats van dijkversterking is ook afhankelijk van de fysieke kenmerken van het gebied, de inundatiediepte, de vereiste mate van bescherming van het gebied, de ruimtelijke dynamiek in het gebied en ook van initiatief en draagvlak in de regio.

Dit blijkt ook uit de Evaluatie van de drie pilots meerlaagsveiligheid.

Bestuurskern

Vraag 18

Wordt de Kamer tussentijds geïnformeerd over de evaluatie van de pilots naar de brede toepasbaarheid van meerlaagsveiligheid en het concept 'slimme combinaties' en de voorwaarden voor succesvolle toepassing?

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Antwoord 18

Op dit moment is het rapport over de evaluatie beschikbaar.

Het Evaluatierapport '*Die het water deert, die het water keert.*

Overstromingsrisicobeheer als maatschappelijke gebiedsopgave', is op 7 oktober j.l. gepubliceerd door de Erasmus Universiteit en Deltares. Het rapport staat online op het kennisportaal ruimtelijke adaptatie:

<http://www.ruimtelijkeadaptatie.nl/k/nl/n88/news/view/1470/317/bij-waterveiligheid-verder-kijken-dan-de-dijk.html>

Vraag 19

Kunnen de nadere afspraken die de veiligheidsregio's, het ministerie van Veiligheid en Justitie en de waterpartners hebben in het projectplan Water en Evacuatie nader geduid worden? Is het ministerie van Infrastructuur en Milieu hierbij voldoende aangehaakt in verband met adequate rampenbeheersing bij overstromingen? Waarom is het ministerie van Infrastructuur en Milieu niet vertegenwoordigd bij deze gesprekken?

Antwoord 19

De afspraken die de veiligheidsregio's, het ministerie van Veiligheid en Justitie, het ministerie van Infrastructuur en Milieu en de waterschappen in het projectplan Water en Evacuatie hebben gemaakt, hebben betrekking op de gezamenlijke uitwerking van een aantal producten in de periode 2015-2017. Het betreft: een standaard voor informatie-uitwisseling water en evacuatie, een handreiking risico-analyse en evacuatiestrategie, instrumenten voor stimuleren van zelfredzaamheid, het versterken kennis over water en evacuatie, een toetsingskader voor resultaatmeting en een meerjarenprogramma en projectenkalender.

De Stuurgroep Management Watercrises en Overstromingen (SMWO), onder voorzitterschap van de directeur-generaal van de Rijkswaterstaat, is mede opdrachtgever van het projectplan Water & Evacuatie. In de SMWO zijn betrokken het ministerie van Infrastructuur en Milieu, de Unie van Waterschappen, Rijkswaterstaat, het ministerie van Veiligheid en Justitie, het Veiligheidsberaad en de ministeries van Defensie en Economische zaken. De SMWO zal de voortgang van de projectuitvoering periodiek bespreken. Het ministerie van Infrastructuur en Milieu en de waterschappen zijn nauw bij de uitvoering van het projectplan betrokken.

Vraag 20

Wordt de communicatie richting de burgers op het gebied van risicobewustzijn en de zelfredzaamheid in geval van rampen geëvalueerd? In hoeverre zijn mensen zich momenteel bewust van de gevaren van watersnoodrampen?

Antwoord 20

Vergroting van het water- en risicobewustzijn en de zelfredzaamheid wordt gevolgd in een programma voor publieksonderzoek, 'Ons Waterpeil'. Daarin werken alle partners van het programma Ons Water samen. Dit publieksonderzoek geeft tevens regionale inzichten. De eerste resultaten van dit jaarlijkse onderzoek worden eind 2015 verwacht.

Eén van de actiepunten n.a.v. van het 'OESO-rapport Watergovernance' is vergroting van het water- en risicobewustzijn en de zelfredzaamheid onder Nederlanders. De organisaties die samenwerken in Ons Water (het ministerie van Infrastructuur en Milieu, Rijkswaterstaat, het ministerie van Veiligheid en Justitie,

de Unie van Waterschappen, Vewin, IPO, VNG, waterschappen, provincies, gemeenten, waterbedrijven en de veiligheidsregio's) richten zich heel bewust op de persoonlijke relevantie in de directe leefomgeving van mensen en willen mensen bereiken op die momenten of plekken dat ze met water bezig zijn of ermee in aanraking komen. Het water- en risicobewustzijn is regionaal en ook lokaal vaak verschillend. Daarom worden mensen geïnformeerd op postcodeniveau, via het platform www.onswater.nl en specifieke sites zoals www.overstroomik.nl, met handelingsperspectieven. Op die sites kunnen mensen voor hun eigen situatie zien wat het overstromingsrisico is en wat ze zelf kunnen doen. Door middel van evenementen en acties wordt dit onder de aandacht gebracht, zoals onlangs nog tijdens de Week van Ons Water in oktober (www.weekvanonswater.nl). In 2016 wordt onder andere de herdenking van de Zuiderzeeramp van 1916 benut om mensen bewust te maken van de noodzaak na te denken over de vraag: 'Wat zou ik doen als het een keer mis gaat?'

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Vraag 21

Kunt u toelichten wat de invloed is van de uitbreiding van de zeesluis IJmuiden op de stresstest zoetwater, waterveiligheid en ecologie in het gebied?

Antwoord 21

De uitbreiding van de zeesluizen in IJmuiden is meegenomen in de stresstest zoetwater. Gebleken is dat de uitbreiding zal leiden tot een grotere zoutindringing. Rijkswaterstaat onderzoekt samen met partijen in de regio welke effecten de uitbreiding van de zeesluizen precies hebben en via welke maatregelen nadelige effecten zoals toenemende verzilting het meest kosteneffectief kunnen worden gemitigeerd. De stresstest geeft geen aanleiding tot aanpassing van de voorkeursstrategie voor zoetwater. Wel kan het zo zijn dat maatregelen uit de voorkeursstrategie eerder moeten worden uitgevoerd.

Wat betreft de waterveiligheid kan ik aangeven dat de nieuwe zeesluis voldoet aan de huidige normering van 1:10.000 en zo is ontworpen dat de kering ook na 100 jaar, bij einde levensduur, blijft voldoen als de zeespiegel stijgt conform het W+ scenario.

Wat betreft ecologie kan ik aangeven dat het mariene milieu in het Noordzeekanaal van oudsher brak is met een grote mate van diversiteit in zoutgehalten. De in het gebied voorkomende organismen hebben zich hier op aangepast. Een eventuele (periodieke) toename in het zoutgehalte zal naar verwachting geen negatieve effecten hebben op de aquatische ecologie.

Vraag 22

Waarom zijn er eigenlijk zulke grote verschillen tussen regio's, watersystemen en gebruikers?

Antwoord 22

Bij de uitwerking van het voorzieningenniveau gaat het om het maken van afspraken over rollen en taken met betrekking tot de zoetwatervoorziening. De verantwoordelijkheden en mogelijkheden om zuinig en efficiënt met het water om te gaan verschillen per regio, watersysteem en gebruiker. Zo is de situatie in hoog Nederland niet te vergelijken met die in laag Nederland. In hoog Nederland is op veel plaatsen geen aanvoer van water uit het hoofdwatersysteem mogelijk en in laag Nederland gaat het vooral om het voorkomen of beperken van verzilting. Ook wat betreft watersystemen is er veel variatie immers beeksystemen en polders verschillen sterk. Ook de variatie tussen de gebruikers is groot, bij scheepvaart is vooral het waterpeil bepalend en voor landbouw de hoeveelheid en kwaliteit. Daarom is gekozen bij de uitwerking van het voorzieningenniveau gekozen voor een benadering die maatwerk mogelijk maakt.

Vraag 23

Zijn er grote financiële risico's als maatregelen eerder of vaker worden ingezet?

Antwoord 23

Vooralsnog lijkt dit niet het geval, verwijzend naar de adaptatiepaden voor zoetwater als onderdeel van de voorkeursstrategie. Nieuwe inzichten kunnen worden meegenomen in de jaarlijkse programmering van de zoetwatermaatregelen 2015-2021, de tussenevaluatie in 2018 en de voorbereiding van de tweede fase programmering zoetwater na 2021.

Vraag 24

Kan de Kamer op de hoogte gehouden worden van de Kennisagenda Deltaprogramma 2015 of daar input voor leveren?

Antwoord 24

De kennisvragen uit de kennisagenda Deltaprogramma 2015 zijn het afgelopen jaar opgenomen in de reguliere kennisprogramma's van voornamelijk IenM, RWS, Waterschappen, Deltares, TNO en Wageningen UR. Daarnaast zijn vragen van het Deltaprogramma ingebracht in de Nationale Wetenschapsagenda en in de Kennis- en Innovatie Agenda van Topsector Water. Een aanzienlijk deel van de kennisagenda van het Deltaprogramma 2015 wordt geprogrammeerd in het Nationaal Kennis en Innovatieprogramma Water en Klimaat (NKWK). In het NKWK combineren overheden, kennisinstellingen en bedrijfsleven sinds 1 januari 2015 hun kennisvragen, waaronder die uit de kennisagenda DP2015, en zorgen daarmee voor een betere wisselwerking tussen kennis en praktijk. De voortgang van de kennisontwikkeling en eerste onderzoeksresultaten zullen worden gemeld in het DP 2017. De Tweede Kamer kan bijdragen aan de kennisagenda via de jaarlijkse bespreking van het Deltaprogramma.

Vraag 25

Kunt u toelichten wat de tijdsindicatie is voor de risico-onderzoeken voor de overige functies, met name voor wat betreft ziekenhuizen, ook in het kader van de wateroverlast bij het VU ziekenhuis?

Antwoord 25

In het Deltaprogramma 2015 is met betrekking tot het beschermen van vitale en kwetsbare functies van nationaal belang tegen overstromingen het volgende tijdsschema voorzien.

1 'Weten': uiterlijk in 2015 brengen de vakministeries met de sectoren de kwetsbaarheid en ketenafhankelijkheid in beeld. Op basis van deze analyse leggen zij per sector de ambitie vast, inclusief concrete stappen en een tijdspad om de ambitie verwezenlijken.

2 'Willen': voor 2020 hebben de vakministeries beleid en toezicht gereed om de afgesproken ambities te behalen.

3 'Werken': voor 2050 en zoveel eerder als mogelijk treffen de sectoren maatregelen, ondermeer door bij hun investeringsbeslissingen rekening te houden met overstromingsrisico's.

Uit de rapportage over de voortgang van de afspraken over vitale en kwetsbare functies in Deltaprogramma 2016 blijkt dat voor alle vitale en kwetsbare functies activiteiten – meestal onderzoeken – zijn uitgevoerd, maar dat deze onderzoeken nog niet zijn afgerond. Uit de in het Deltaprogramma 2016 gerapporteerde voortgang per functie blijken de detailverschillen in de plannings van de verschillende vakministeries. Voor de sector gezondheid bijvoorbeeld heeft het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) in samenwerking met de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ) een inventariserend onderzoek laten uitvoeren naar de specifieke kwetsbaarheid van ziekenhuizen voor overstromingen. Dit rapport is aan uw Kamer gezonden op 21 september j.l. (TK 29 668, nr. 40). Op dit moment beraadt het ministerie van VWS zich, in overleg met de IGZ, over de vervolgstappen naar aanleiding van de inventarisatie en de aanbevelingen. Ook zal het ministerie van VWS in gesprek gaan met de

Nederlandse Vereniging van Ziekenhuizen (NVZ) en de Nederlandse Federatie van Universitair Medische Centra (NFU).

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 26

Wat zullen de belangrijkste afspraken zijn uit de bestuursovereenkomst voor wat betreft zoetwater in de Deltabeslissing IJsselmeergebied?

Antwoord 26

De bestuursovereenkomst Zoetwatermaatregelen IJsselmeergebied is begin september ondertekend door mij en vertegenwoordigers van waterschappen en provincies uit regio IJsselmeergebied. In deze overeenkomst zijn de organisatie en financiering van afspraken uit de Deltabeslissingen voor deze regio op hoofdlijnen vastgelegd. Het betreft maatregelen in het hoofdwatersysteem (waaronder het nieuw peilbesluit IJsselmeergebied); maatregelen in het regionaal watersysteem (deels met bijdrage uit het Deltafonds, deels zonder Rijksbijdrage); enkele innovatiepilots; uitwerking van slim watermanagement en uitwerking van het voorzieningenniveau in het hoofdwatersysteem en regionaal watersysteem. De tekst is op 2 oktober gepubliceerd in de Staatscourant.

Vraag 27

Hoe kan het dat op pagina 15 van het Deltafonds wordt gesproken van een waterveiligheidsnorm van 1:1250 jaar met een bijbehorende afvoer van de Rijn van 16.000 kubieke meter per seconde, terwijl op pagina 28 van het Deltaprogramma gesproken wordt over een norm van 1:10.000 met een bijbehorende afvoer van 15.000 tot 19.000 kubieke meter per seconde (voor huidig, 2050 en 2100)?

Antwoord 27

Op pagina 15 van het Deltafonds wordt gesproken over de huidige overschrijdingsnorm van 1:1250 jaar. Hierbij is in 2001 een maatgevende afvoer van de Rijn van 16.000 m³/s vastgesteld. Op pagina 28 van het Deltaprogramma 2016 gaat het over de nieuwe overstromingskansnormen per dijktraject waar de waterkeringen in 2050 aan moeten voldoen. Hier horen andere afvoeren bij op basis van het klimaatscenario KNMI 2006 W+.

Vraag 28

Hoe kan de kans op een voorkomende gebeurtenis acht keer kleiner zijn (1:1250 versus 1:10.000), maar de afvoer 'slechts' maximaal 1,2 keer hoger (16.000 tegenover 18.000 kubieke meter per seconde)?

Antwoord 28

De afvoer is niet lineair verbonden met de overschrijdingsfrequentie. De grafiek die het verband aangeeft tussen overschrijdingsfrequentie en debiet gaat bij lage frequenties vlakker lopen, met name vanwege overstromingen in Duitsland.

Vraag 29

Hoe groot is de bergingscapaciteit van de overloopgebieden in Duitsland? Met andere woorden: wat is het effect van de overloopgebieden op de afvoer van de Rijn bij Lobith in kubieke meter per seconde over een bepaalde tijdsspanne?

Antwoord 29

De deltasce­nario's laten zien dat de bergingscapaciteit in de retentiegebieden in Duitsland zijn door de Internationale Commissie ter bescherming van de Rijn geïnventariseerd en tevens is het effect van deze maatregelen op de waterstand bepaald. Momenteel is circa 230 miljoen m³ retentiegebied gerealiseerd. Dit zal naar verwachting in 2020 360 miljoen m³ zijn. De ambitie is om dit vervolgens uit te bouwen tot 535 miljoen m³. Uiteindelijk zal dit voor ongeveer 10 cm bijdragen aan een waterstandverlaging van 30-40 cm aan de Duits Nederlandse grens (die

vooral gerealiseerd wordt door Nederlandse rivierverruimingsprojecten). De totale waterstandsverlaging van 30-40 cm komt overeen met een vermindering van het debiet van ongeveer 1000 m³/s). Hierbij is het effect van ongecontroleerd overstromen in Duitsland niet meegenomen.

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Vraag 30

Waarom wordt er niet gewerkt met een fysiek model in plaats van een conceptueel model voor de berekeningen van de maatgevende afvoer? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 30

Met een fysiek (schaal) model kan je alleen weergeven hoe het water door de rivier stroomt. De stappen daarvoor: hoeveel neerslag is er in welke gebieden, hoeveel neerslag stroomt er af of verdwijnt in de bodem, hoe verzamelt het zich in beken, zijrivieren en rivieren, zijn veel te complex om in een fysiek model goed weer te geven.

Vraag 31

Hoe is de maatgevende hoogwaterafvoer berekend en/of bepaald? Kunt u een duidelijke opsomming en/of uitleg geven van gebruikte data, modellen, statistiek, aannames en parameters?

Antwoord 31

Voor het bepalen van de extreme piekafvoeren wordt gebruik gemaakt van de methodiek Grade (Generator of Rainfall and Discharge Extremes) en beschreven in het rapport *Generator of Rainfall and Discharge Extremes (GRADE) for the Rhine and Meuse basins; Final report of GRADE 2.0.(2014)*. De methodiek bestaat uit drie aaneengeschaalde modellen. Het eerste model bepaalt de neerslaggegevens over een periode van 50.000 jaar. Een tweede model bepaalt vervolgens hoe de neerslag naar de rivier toestroomt. In dit hydrologische model worden verdamping en berging in het grondwater meegenomen. Het derde model berekent tenslotte hoe het water door de Rijn naar Nederland stroomt. Hierbij wordt rekening gehouden met overstromingen in Duitsland.

Belangrijke parameters zijn de dagelijkse neerslaghoeveelheden en de temperatuur van het Rijnstroomgebied. Voor een groot deel zijn deze gegevens afkomstig van de Deutsche Wetterdienst. Via een zogenaamde *nearest-neighbour resampling* techniek wordt een veel langere tijdreeks (tot 50.000 jaar) geregenereerd, die dezelfde statische eigenschappen heeft als de historische reeks. Deze techniek is door het KNMI ontwikkeld en in peer-reviewed artikelen gepubliceerd. De calibratie van het hydrologische model is gebaseerd op afvoermetingen op alle zijrivieren van de Rijn. Hierbij is een geavanceerde Monte Carlo techniek gebruikt, waarmee ook de onzekerheidsband van de berekende afvoeren in beeld wordt gebracht. De laatste stap, het bepalen van het gedrag van de afvoergolf in de rivier, wordt met het waterbewegingsmodel SOBEK berekend.

Vraag 32

Wordt er gewerkt met de best beschikbare technieken om maatgevende afvoer te bepalen? Kunt u uw antwoord toelichten?

Antwoord 32

Het instrument *GRADE* is op dit moment de best beschikbare techniek om huidige en toekomstige zeldzame piekafvoeren te bepalen. Conform het advies van het Expertise Netwerk Waterveiligheid (ENW) wordt dit instrument vanaf nu gebruikt voor het berekenen van huidige en toekomstige rivierafvoeren voor het toetsen en ontwerpen van keringen. Met de overgang naar een overstromingskansbenadering wordt met de nieuwe normering voor het rivierengebied gekeken naar overstromingskansen van 1/10.000 tot 1/30.000 (plaatselijk zelfs 1/100.000). Bij deze kleine kansen horen piekafvoeren met een hoge herhalingstijd. De oude

methode is minder geschikt om dergelijke extreme piekafvoeren te berekenen. Ook kunnen overstromingen in Duitsland en effecten van klimaatverandering niet in de oude methode worden meegenomen.

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Vraag 33

Zijn de nieuwe klimaatscenario's van het KNMI (KNMI'14-klimaatscenario's) gebruikt voor nieuwe doorberekeningen om de maatgevende afvoer te bepalen? Zo ja, hoe beïnvloeden deze nieuwe klimaatscenario's de uitkomsten?

Antwoord 33

Voor het ontwerp van waterkeringen wordt in het algemeen 50 jaar vooruit gekeken en wordt klimaatverandering meegenomen. Dat is nu nog op basis van de KNMI06 W + klimaatscenario. De rekenresultaten voor de rivierafvoeren van de Rijn en de Maas op basis van de nieuwe KNMI14 scenario's, zijn recent beschikbaar gekomen. Alle KNMI 2014 scenario's wijzen op een sterk toenemende hoeveelheden extreme neerslag in het stroomgebied van de Rijn. Tot 2050 bevestigen alle vier de KNMI 2014 scenario's het beeld van het meest extreme KNMI 2006 W+ scenario. Voor het zichtjaar 2085 is er wel een verschil. Het meest extreme KNMI 2014 scenario komt hierbij hoger uit dan het 2006 W+ scenario. Voor de volgende versie van de ontwerphandreiking (2018) zal een keuze worden gemaakt hoe met de nieuwe klimaatscenario'(s) in de toekomst wordt rekening gehouden bij het ontwerpen van de waterkering.

Vraag 34

Hoe zijn de effecten van overstromingen in het bovenstroomse deel van de Rijn meegenomen in de maatgevende afvoer berekeningen van de Rijn bij Lobith?

Antwoord 34

De effecten van overstromingen in Duitsland worden meegenomen in de modelberekeningen van rivierafvoeren bij Lobith. De effecten van overstroomingen zijn met SOBEK (1-dimensionaal waterbewegingsmodel) bepaald, door zogenaamde retentiebakken (ca 40 stuks) op te nemen op de plaatsen waar overstromingen kunnen plaatsvinden. De afmetingen van deze overstroomingsvlaktes zijn separaat met een 2-dimensionaal waterbewegingsmodel bepaald. Het is het doel om in de volgende versie van *GRADE*, overeenkomstig het advies van het Expertise Netwerk Waterveiligheid (ENW), ook een integrale 2-dimensionale berekening van overstromingen op te nemen.

Vraag 35

Wanneer zijn voor het eerst berekeningen gemaakt voor de maatgevende afvoer ten behoeve van bescherming van het rivierengebied tegen hoogwater?

Antwoord 35

In 1956 zijn voor het rivierengebied normen vastgesteld (1:3000). De daarbij behorende maatgevende afvoer was destijds 18.000 m³/s. In 1975 is de norm vastgesteld op 1:1250 met een afvoer van 16500 m³/s (commissie Becht). Na de commissie Boertien is de maatgevende afvoer voor het rivierengebied naar 15.000 m³/s bijgesteld. Ten gevolge van de hoogwaters van 1993 en 1995 is in 2001 de maatgevende afvoer vastgesteld op 16.000 m³/s. Nu wordt als gevolg van de overstap naar nieuwe normen niet meer naar één maatgevende afvoer gekeken maar naar afvoeren bij verschillende kansen.

Vraag 36

Wanneer zijn voor het eerst berekeningen gemaakt voor de maatgevende afvoer ten behoeve van bescherming van het rivierengebied tegen hoogwater?

Antwoord 36

Zie het antwoord op vraag 35.

Bestuurskern

Vraag 37

Welke methode(s) word(t)(en) gebruikt in de neerslaggenerator om de neerslagreeks(en) te verkrijgen waarmee de maatgevende afvoer wordt berekend?

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Antwoord 37

De methode die gebruikt wordt heet *nearest-neighbour resampling*; zie ook antwoord 31.

Vraag 38

Kunt u aangeven of er rekening wordt gehouden met een temperatuurstijging van meer dan 2 graden Celsius als gevolg van klimaatverandering bij het bepalen van de maximale afvoer van het Rijnstroomgebied?

Antwoord 38

In de berekening van de extreme afvoer die aan het eind van deze eeuw mogelijk zijn gebruiken we de KNMI klimaatscenario's. KNMI G gaat uit van ongeveer 2 graden stijging en W van circa 4 graden stijging tot het eind van deze eeuw. Voor het ontwerpen van de dijken wordt KNMI W+ als basis gebruikt.

Vraag 39

Zijn er extra kosten verbonden aan het 'bewonersalternatief' bij Brakel op de Waal?

Antwoord 39

De provincie Gelderland heeft in het kader van de Structuurvisie WaalWeelde West het bewonersalternatief bij Brakel onderzocht, als alternatief voor de dijkeruglegging. Dit bewonersalternatief zonder dijkeruglegging gaat uit van een lange geul voorlangs de dijk en andere rivierverruimende maatregelen, zoals het verlagen van de uiterwaard en het verwijderen van obstakels. Dit bewonersalternatief is goedkoper dan de dijkeruglegging, maar leidt ook tot minder centimeters waterstandsaling.

Vraag 40

Kunt u aangeven of er ook andere strategieën zijn onderzocht dan het versterken van de dijken langs de Nederrijn en Lek om de veiligheid in dit gebied te verbeteren?

Antwoord 40

Het versterken van de dijken langs de Nederrijn en Lek is een alternatieve strategie voor het versterken van de landinwaarts gelegen en afgekeurde C-keringen. Versterking van deze C-keringen zou grote landschappelijke gevolgen hebben en is niet kosteneffectief. Vandaar de keuze voor de versterking van de dijken langs de Nederrijn en Lek.

Vraag 41

Kunt u aangeven hoe er rekening wordt gehouden met verschillende veiligheidsnormen voor dijkdoorbraken in het grensgebied met Duitsland?

Antwoord 41

Bij het bepalen van de afvoer die bij Lobith ons land kan binnenkomen wordt rekening gehouden met mogelijke overstromingen in Duitsland. De overstromingen die worden gemodelleerd zijn overeenkomstig de verschillende veiligheidsnormen in Duitsland.

Daarnaast doet Nederland samen met Noordrijn-Westfalen onderzoek naar het overstromingsrisico in het grensgebied in het licht van de nieuwe Nederlandse waterveiligheidsnormen waaraan de waterkeringen in 2050 moeten voldoen. Hierbij wordt ook gekeken naar de wederzijdse gevolgen van dijkdoorbraken aan beide zijden van de grens.

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Vraag 42

Dragen Nederland en Noordrijn-Westfalen evenveel verantwoordelijkheid voor de twee grensoverschrijdende dijkring? Is de kwaliteit van de dijken in Duitsland op orde?

Antwoord 42

Duitsland draagt de verantwoordelijkheid voor het deel van de dijkring dat op Duits grondgebied is gelegen. Nederland draagt de verantwoordelijkheid van het deel van de dijkring dat op Nederlands grondgebied is gelegen. Noordrijn-Westfalen heeft een dijksaneringsprogramma lopen. Net als in Nederland worden de meest urgente dijktrajecten het eerste gesaneerd. De planning is dat alle Duitse dijktrajecten in het grensgebied in 2025 aan de nationale norm voldoen. Op dit moment is circa tweederde van de Duitse dijken in het grensgebied op orde.

Vraag 43

Kunt u aangeven waarom de benadering van overstroombare dijken wordt losgelaten? Wat was de reden om hier in het verleden wel voor te kiezen? Wat zijn de consequenties voor milieu en ruimte?

Antwoord 43

Voor de Limburgse Maas gelden nu specifieke ontwerpeisen bij de aanleg van primaire keringen binnen Maaswerken. Deze eisen moeten ervoor zorgen dat dijken in Limburg bij de huidige maatgevende afvoer gaan instromen. Als dit niet gebeurt, treedt afwenteling naar de bedijkte Maas op waardoor de waterveiligheid daar achteruit gaat. Uit onderzoek in Deltaprogramma is gebleken dat dit geen robuust en betrouwbaar riviersysteem is. Daarom is besloten dat, bij het inwerking treding van de nieuw normen, de keringen in Limburg conform landelijke ontwerpeisen worden aangelegd. Er zijn maatregelen voorzien langs de Limburgse Maas om afwenteling naar de bedijkte Maas zoveel mogelijk te beperken. Er zijn geen consequenties voor het milieu.

Vraag 44

Kunt u aangeven wat de term "lange termijn" inhoudt bij aanvullende preventiemaatregelen in Rijnmond-Drechtsteden? Waarom worden deze pas op de lange termijn ontwikkeld?

Antwoord 44

De basis voor de voorkeursstrategie Rijnmond-Drechtsteden is preventie door het huidige systeem van stormvloedkeringen, dijken en rivierverruiming. In de reeds opgestarte gebiedsprocessen van Rijnmond-Drechtsteden, wordt nu – en niet pas op de lange termijn – onderzocht welke mogelijkheden er in de breedte zijn om de waterveiligheidsopgave verder op te pakken (preventieve maatregelen, ruimtelijke maatregelen en rampenbeheersing). Goede voorbeelden daarvan zijn de MIRT onderzoeken Meerlaagsveiligheid Eiland van Dordrecht en Alblasserwaard-Vijfheerenlanden. Het uitwerken van de optimale mix van maatregelen in deze gebiedsprocessen kost tijd. Vervolgens is de planning van de uitvoering ook afhankelijk van de urgentie van de waterveiligheidsopgave in de gebieden. Met "lange termijn" wordt dus bedoeld dat onderzoek nu plaatsvindt, maar uitvoering van maatregelen op langere termijn.

Vraag 45

Wordt het gesprek aangegaan met de bewoners zelf voor wat betreft het MIRT-onderzoek Alblasserwaard-Vijfheerenlanden? Zo ja, hoe verlopen deze gesprekken?

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Antwoord 45

Het doel van het MIRT-onderzoek Alblasserwaard-Vijfheerenlanden is de waterveiligheidsopgave en ruimtelijke en economische ontwikkeling in het gebied te verbinden. De tijdshorizon is gericht op de lange termijn (2030-2050). Vanuit het MIRT onderzoek onder leiding van de provincie Zuid-Holland zijn geen gesprekken met bewoners gevoerd. Wel is gesproken met vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties. Het komend half jaar geven de regionale partners verder invulling aan de betrokkenheid van bedrijven en burgers.

Vraag 46

Kunt u aangeven of er ook nog andere methoden zijn onderzocht dan alleen het versterken van dijken in de pilot Ruimtelijk Instrumentarium Dijken in het kader van waterbescherming?

Antwoord 46

De dijkversterkingen in de toekomst vragen dikwijls meer ruimte langs de dijken. De pilot onder leiding van het hoogheemraadschap Schieland en Krimpenerwaard richt zich op het onderzoeken van beleidsinstrumenten om de ruimte die in de toekomst nodig is voor dijkversterkingen goed te kunnen regelen. Het gaat dus niet in op andere methoden dan het versterken van dijken in het kader van waterbescherming.

Vraag 47

Kunt u aangeven hoe er rekening wordt gehouden met een ecologische veerkrachtige delta? In het Meerjarenprogramma Infrastructuur, Ruimte en Transport wordt alleen gesproken over steenstortingen in deze delta, hoe verhoudt dit zich tot een ecologisch veerkrachtige delta?

Antwoord 47

De steenbestortingen zijn primair bedoeld voor de versterking van de waterveiligheid. Daarbij is ook oog voor de ecologische belangen. De ecologische veerkracht staat centraal in de initiatieven voor de bevordering van de getijdendynamiek, het herstel van de intergetijdengebieden en het creëren van natuurlijker zoet-zoutovergangen in de Zuidwestelijke Delta. Daarbij gaat het om plannen en projecten zoals de ontwerp-rijksstructuurvisie Grevelingen en Volkerak-Zoommeer voor het terugbrengen van beperkt getij op beide bekkens, de inwerkingstelling van de Flakkeese Spuisluis in de Grevelingendam, het natuurherstel van de Westerschelde, de aanpak van de zandhonger in de Oosterschelde (zandsuppleties Oesterdam en Roggenplaat) en het Kierbesluit Haringvliet.

Vraag 48

Welke rol heeft brak water in de ecologische delta?

Antwoord 48

Brakwater is een mengsel van zoet en zout water. In de delta is brak water onder meer te vinden op de overgangen tussen rivier en zee, waar het zoete water van de rivier zich mengt met het zoute zeewater. Dergelijke geleidelijke overgangen zijn ecologisch waardevol, omdat er vaak een grote diversiteit aan dieren en planten is. Dit was ooit het geval in de Zuiderzee en in veel Deltawateren. Door de aanleg van dammen zijn de overgangen scherp geworden en zijn veel van deze gebieden of zoet of zout geworden.

In maatregelen zoals de Kier Haringvliet (Deltawateren) en de vismigratierivier (Afsluitdijk) worden brakwaterzones teruggebracht in het systeem. Dit is bijvoorbeeld positief voor vis; migrerende vissen kunnen zich beter aanpassen aan de nieuwe omstandigheden en zoetwatervissen lopen minder risico 'uit te spoelen' naar zee.

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Vraag 49

Wat houden de nadere afspraken inzake de waterveiligheidsnormering rond het Volkerak-Zoommeer precies in?

Antwoord 49

Voor de waterveiligheidsnormering rond het Volkerak-Zoommeer is afgesproken dat bij de evaluatie van de aannames die ten grondslag liggen aan de nieuwe normering ook het inzetprotocol van de waterbergingsmaatregel op het Volkerak Zoommeer betrokken kan worden. De evaluatie van de aannames die ten grondslag liggen aan de nieuwe normering gebeurt elke 12 jaar. De eerste evaluatie vindt plaats in 2023.

Vraag 50

Welke concrete resultaten zijn precies behaald met de Zoetwatermaatregelen Zuidwestelijke Delta?

Antwoord 50

Over de zoetwatermaatregelen in de Zuidwestelijke Delta is op 9 maart 2015 een (eerste) bestuursovereenkomst ondertekend tussen regio en Rijk. Momenteel bereidt de regio de uitvoering van de zoetwatermaatregelen voor. Daarbij gaat zij er vanuit dat de eerste (deel)maatregel (Roode Vaart Zevenbergen) in 2017 kan worden opgeleverd .

Vraag 51

Welke belangrijke lessen zijn er getrokken uit het dijkverbeteringstraject Eemshaven-Delfzijl?

Antwoord 51

Het project Eemshaven-Delfzijl is momenteel in voorbereiding op de realisatiefase. Daarmee is het nog te vroeg om belangrijke lessen te trekken. De scope van het project omvat een reguliere versterkingsopgave (naar aanleiding van de derde toetsronde), het mitigeren van de effecten van bodemdaling en aardbevingen en het realiseren van diverse meekoppelkansen (recreatie, natuur, landbouw, energie). Wat betreft de meekoppelkansen is op 12 november jongstleden een bestuurlijke samenwerkingsovereenkomst tussen overheden en maatschappelijke organisaties gesloten. Ik vind dit een mooi voorbeeld van meekoppelen van maatschappelijke functies aan de waterveiligheidsopgave.

Vraag 52

In hoeverre investeren Duitsland en Denemarken in de bescherming van de Waddenzee? In hoeverre verschilt dit van Nederland?

Antwoord 52

Informatie over in hoeverre Duitsland en Denemarken investeren in de bescherming van de Waddenzee is op dit moment niet direct beschikbaar.

Vraag 53

Zijn de twee werkprogramma's een gegarandeerde oplossing voor het droogteprobleem? Wat zijn de consequenties indien dit niet het geval mocht zijn?

Antwoord 53

Een gegarandeerde oplossing voor het droogteprobleem kan niet worden gegeven. Met de werkprogramma's wordt via een groot aantal kleinschalige en samenhangende maatregelen geprobeerd meer water te conserveren en waar doelmatig en mogelijk extra aan te voeren. Belangrijk onderdeel is ook adaptatie van gebruikers aan klimaatverandering door efficiënt en zuinig gebruik. De programma's lopen door na 2021. Het sluitstuk van de aanpak is het accepteren van de tekorten. Binnen de voorkeursstrategie Zoet water voor de Hoge Zandgronden wordt rekening gehouden met verschillende mogelijke toekomsten. In de vorm van adaptatiepaden liggen maatregelen op de plank voor het geval het klimaat en de samenleving sneller veranderen dan verwacht.

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 54

Wat zijn de gevolgen van aanleg van de Hoogwatergeul Varik-Heesselt op de waterveiligheid in de dorpen Varik en Heesselt en in het gebied dat ontkoppeld wordt van het vaste land?

Antwoord 54

Ook als een hoogwatergeul wordt aangelegd moet worden voldaan aan de basisveiligheid in de dorpen Varik en Heesselt en de "mini-polder" dat ontstaat bij aanleg van een hoogwatergeul. In de volgende planfasen wordt onderzocht hoe de waterveiligheid wordt geborgd.

Vraag 55

Is er een risicoanalyse gemaakt van een mogelijke dijkdoorbraak bij de Hoogwatergeul Varik-Heesselt? Zo ja, wat zijn de uitkomsten? Zo nee, waarom (nog) niet?

Antwoord 55

Nee, in het kader van het onderzoek onder leiding van de provincie Gelderland ten behoeve van het startbesluit voor een MIRT-verkenning is geen risicoanalyse gemaakt van een mogelijke dijkdoorbraak. De dijken langs de hoogwatergeul zullen evenals andere dijken aan de overstromingskansnormen moeten voldoen. In de volgende fasen van het planproces zal dit nader worden uitgewerkt.

Vraag 56

Hoe wordt bij aanleg van de Hoogwatergeul Varik-Heesselt voldaan aan de basisveiligheid (kans op overlijden door overstroming mag niet groter zijn dan 1 per 100.000 per jaar) voor de inwoners in het gebied?

Antwoord 56

Ook bij aanleg van de hoogwatergeul wordt voldaan aan de basisveiligheid in het gebied, bijvoorbeeld door waar nodig de bestaande dijken langs de Waal te versterken (Hoogwaterbeschermingsprogramma) en de nieuwe dijken langs de geul voldoende sterk en hoog te maken.

Vraag 57

Wat is het effect van de Hoogwatergeul Varik-Heesselt op de waterveiligheidsopgave / dijkhoogteopgave? Klopt het dat deze opgave voornamelijk in het gebied bovenstrooms van de geul afneemt en minder effect heeft in het projectgebied?

Antwoord 57

De inzet van de hoogwatergeul Varik-Heesselt leidt tot waterstandsverlaging bovenstrooms van de nevengeul. De maatregel levert bij afvoeren (Lobith) tussen 16.000 m³/s en 18.000 m³/s een maximale waterstandsverlaging op van ongeveer 40-45 cm. Dit maximum bevindt zich bovenstrooms van de geul, waarna

deze geleidelijk afneem en reikt tot voorbij Nijmegen. Ter hoogte van de hoogwatergeul is het effect inderdaad beperkter. Benedenstrooms heeft de geul geen waterstandsverlagend effect.

Rijkswaterstaat heeft onderzoek uitgevoerd naar het effect van de hoogwatergeul Varik-Heesselt op de dijkopgave. Onderzocht is in welke mate de geul bijdraagt aan het reduceren van overstromingskansen en risico's. Uit dit onderzoek blijkt dat de nieuwe normering leidt tot een grote waterveiligheidsopgave langs de Waal, zowel in sterkte als in hoogte van de dijken. Rivierverruiming maakt de hoogteopgave kleiner, maar is niet voldoende om deze volledig op te lossen. Berekend is dat de hoogwatergeul Varik-Heesselt over een periode van 2015-2100 een besparing op de dijkversterkingskosten oplevert van € 36 mln. (Netto Contante Waarde), met een bandbreedte van € 21-41 mln.

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 58

Wanneer komt er meer duidelijkheid over het al dan niet starten van een MIRT-verkenning voor de hoogwatergeul Varik-Heesselt?

Antwoord 58

In het Bestuurlijk overleg MIRT Oost-Nederland op 5 november hebben regio en Rijk besloten tot de start van een MIRT-verkenning voor de hoogwatergeul Varik-Heesselt (zie brief met kenmerk IenM/BSK-2015/212446).

Vraag 59

Komt de wens vanuit de regio om het Reevediep 2e fase te versnellen uit?

Antwoord 59

Rijk en regio spannen zich in om voor het einde van 2015 het besluit tot versnelling van fase 2 af te ronden.

Vraag 60

Wanneer wordt de omgevingsanalyse naar de mogelijkheid om de Grebbedijk als Deltadijk in te richten openbaar gemaakt?

Antwoord 60

Het waterschap Vallei en Veluwe heeft afgelopen jaar samen met de gemeente Wageningen en de provincies Utrecht en Gelderland een voorverkenning uitgevoerd naar de ambitie Grebbedijk Deltadijk. Doel van dit onderzoek was om na te gaan of er draagvlak is om deze ambitie versneld te realiseren en welke (ruimtelijke) kansen of randvoorwaarden er zijn bij die ambitie. Een omgevingsanalyse is onderdeel geweest van de voorverkenning.

Het resultaat van de voorverkenning is het startdocument 'Brede verkenning 2015-2017 ambitie Grebbedijk'. De dagelijkse besturen van het waterschap, de 2 provincies en de gemeente hebben afgelopen maand dit startdocument vastgesteld als opmaat naar een verkenning. In een gezamenlijk persbericht op 28 oktober hebben het waterschap, de gemeente en de provincies het startdocument toegelicht. Het startdocument is openbaar beschikbaar. De belanghebbende partijen die hebben bijgedragen aan de omgevingsanalyse hebben het startdocument toegestuurd gekregen.

Vraag 61

Waarom zijn de kosten voor beheer en onderhoud niet altijd financieerbaar vanuit de middelen voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma?

Antwoord 61

Op grond van de Waterwet komen deze kosten voor rekening van de beheerders. Alleen als er verbetermaatregelen nodig zijn omdat de veiligheidsnormen voor de primaire waterkeringen of het wettelijk toetsinstrumentarium wijzigen, heeft de

beheerder recht op subsidie. Beheer en onderhoud zijn dus een eigen verantwoordelijkheid van de beheerder.

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351

Vraag 62

Wat zijn de consequenties voor de financiën en de veiligheid indien er toch een tekort aan middelen voor de totale opgave van het Hoogwaterbeschermingsprogramma mocht ontstaan?

Antwoord 62

Het Hoogwaterbeschermingsprogramma heeft een 'voortrollend' karakter, conform de zichttermijnen waarmee het jaarlijks Deltaprogramma volgens de Deltawet wordt opgesteld. Dit houdt in dat het programma géén afgebakend einde en daarmee géén gelimiteerd taakstellend budget heeft. In de Waterwet is wel de maximale bijdrage per jaar van de waterschappen en het Rijk bepaald. Het programma wordt elk jaar voor een periode van zes jaar opgesteld, met een doorkijk van twaalf jaar, rekening houdend met de beschikbare middelen. Er wordt geprioriteerd op basis van urgentie. Indien er een tekort aan middelen mocht ontstaan zal dit leiden tot een latere afronding van het programma. Als de kering is afgekeurd betekent dit niet dat de veiligheid in het geding is. Is dit wel het geval dan dient de beheerder meteen (nood) maatregelen te treffen.

Vraag 63

Wat zijn de gevolgen als het Hoogwaterbeschermingsprogramma niet optimaal anticipeert op de nieuwe normering?

Antwoord 63

Anticiperen op de nieuwe normen is van belang vanuit doelmatigheidsoverwegingen. Het Hoogwaterbeschermingsprogramma anticipeert reeds op een aantal manieren. Zo wordt gebruikgemaakt van het Ontwerp Instrumentarium 2014, waarin rekening wordt gehouden met de nieuwe normen. Daarnaast zal de prioritering van de projecten voor de programma 2017-2022 plaatsvinden op basis van de inzichten van VNK2 (Veiligheid Nederland in Kaart). Daarnaast kunnen uit doelmatigheidsoverwegingen aangrenzende en/of tussengelegen stukken waterkering in (lopende en/of geplande) projecten al worden meegenomen als te verwachten is dat deze stukken niet aan de nieuwe normen voldoen.

Vraag 64

Kunt u uitleggen waarom er gekozen is om de primaire waterkeringen zeewaarts te verleggen?

Antwoord 64

Voor de Waddeneilanden Vlieland en Terschelling is besloten om de primaire waterkering gedeeltelijk zeewaarts te verplaatsen. Op Vlieland krijgt een buitendijks gelegen woonwijk hierdoor een betere bescherming. Op Terschelling krijgen buitendijks gelegen recreatiewoningen hierdoor een betere bescherming. Op beide eilanden wordt voor deze verleggingen gebruik gemaakt van hooggelegen duingebieden. Hierdoor zijn naar verwachting slechts minimale zandaanvullingen noodzakelijk en daarmee de kosten beperkt.

Vraag 65

Klopt de stelling dat het programma Ruimte voor de Rivier soberder en doelmatiger is geworden? Zo ja, kan dit waardeverlies leiden tot lange processen met verlies en vertraging en budgettaire risico's?

Antwoord 65

Nee, het programma Ruimte voor de Rivier heeft altijd de randvoorwaarden sober en doelmatig gehanteerd voor de realisatie van de veiligheidsdoelstelling en de verbetering van de ruimtelijke kwaliteit. Tijdens de uitvoering van het programma zijn deze randvoorwaarden niet gewijzigd.

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 66

Moet Nederland in het kader van onze goede internationale waterpositie niet blijvend op de standaard van veiligheid en kwaliteit inzetten? Zo nee, waarom niet?

Antwoord 66

Nederland onderscheidt zich internationaal op het gebied van waterveiligheid en waterkwaliteit. De standaardnormen die in Nederland gelden dragen bij om deze op de lange termijn te kunnen handhaven of zelfs verder te verbeteren. Echter is het niet zo dat deze standaard voor alle landen als norm kan gelden. Dit omdat de economische omstandigheden per land verschillen evenals de politieke prioriteiten. De hoge standaardnormen in Nederland zijn gebaseerd op een preventieve aanpak voor waterveiligheid en hoge kwaliteitsnormen van het oppervlaktewater. In veel landen is het bereiken van deze normen eenvoudigweg niet haalbaar omdat de kosten niet op te brengen zijn.

Vraag 67

Wanneer wordt het programma Ruimte voor de Rivier integraal geëvalueerd? En kan die evaluatie ook direct worden benut bij de implementatie van alle Nederlandse waterveiligheidsprojecten?

Antwoord 67

De regeling Grote Projecten schrijft voor dat een eindevaluatie plaats vindt nadat de laatste maatregel van het project is uitgevoerd. Dat zou bij Ruimte voor de Rivier na de laatste mijlpaal zijn en die betreft de aanpak van de IJsseldelta, dus na 2019. Inmiddels zijn er een midterm review en een 3/4 review uitgevoerd die beschikbaar zijn voor de andere (grote) waterveiligheidsprojecten en waaruit gezamenlijk lessen worden getrokken. Wel ben ik voornemens om in 2016 een beleidsmatige tussenevaluatie uit te voeren van de lopende uitvoeringsprogramma's (Ruimte voor de Rivier, Maaswerken en HWBP-2) om de geleerde lessen te benutten voor de trajecten waar de komende jaren aan gewerkt wordt, waaronder het nieuwe Hoogwaterbeschermingsprogramma en rivierverruiming.

Vraag 68

Wat zijn de gemiddelde kosten voor vistrappen en oevers bij het beheer van de voorzieningen van waterkwaliteit?

Antwoord 68

De gemiddelde kosten voor onderhoud en beheer aan oevers (kwelders, gorzen, schorren en slikken) ten behoeve van waterkwaliteit zijn begroot op € 1,4 mln. per jaar. De gemiddelde kosten voor onderhoud en beheer van vismigratievoorzieningen incl. vistrappen, zijn begroot op € 60.000,- per jaar.

Vraag 69

Hoe kan het dat er enerzijds wordt gekeken naar de juridische mogelijkheden van natuurcompensatie vooraf bij flexibel peilbeheer, maar anderzijds de juridische mogelijkheden onderzocht wordt om het niet te compenseren als door een eventueel nieuw peilbesluit natuur weer verdwijnt? Het blijft toch nog steeds natuurcompensatie voor het allereerste peilbesluit, en dus moet het toch behouden blijven of extra gecompenseerd worden?

Antwoord 69

De bedoelde "natuurcompensatie vooraf" gaat niet over compensatie voor het peilbesluit dat nu in voorbereiding is, maar over compensatie van mogelijke verdere flexibilisering van het waterpeil in de toekomst (eventueel aan de orde na 2050). De vraag is nu hoe komende dijkversterkingen zodanig kunnen worden uitgevoerd, dat daarmee op een kosteneffectieve manier tevens (extra) nieuwe oevernatuur kan worden gecreëerd. Deze nieuwe natuur is dan bedoeld als compensatie vooraf voor een eventuele volgende flexibilisering van het peil (met het idee om dan te salderen met de effecten van een eventuele tweede flexibilisering, teneinde uiteindelijk kosten te kunnen besparen). Dit staat los van de verplichting dat natuurcompensatie, die bij het lopende nieuwe peilbesluit gaat horen, gestand moet worden gedaan.

Bestuurskern

Ons kenmerk
IENM/BSK-2015/220351**Vraag 70**

Wanneer is er meer duidelijkheid over hoe de toekomstige flexibilisering van het waterpeil opgevangen wordt?

Antwoord 70

Het is de bedoeling dat het nieuwe peilbesluit in 2017 wordt vast gesteld. Op dat moment is ook een voorstel voor de uitvoering van compenserende en mitigerende maatregelen beschikbaar.

Vraag 71

Waarom is het nodig om de watervoorziening uit het Brielse meer te verbeteren? Wat zijn de kosten hiervoor?

Antwoord 71

Water uit het Brielse Meer wordt benut door diverse gebruikers. Deze vragen zoetwater van goede kwaliteit (lage zout concentratie). Zo wordt het water onder meer benut voor de zoet water aanvoer naar de industrie in het Rotterdamse Havengebied. In het Deltaplan Zoetwater is als maatregel optimalisatie van de zoetwatervoorziening vanuit het Brielse Meer opgenomen.

De maatregelen hebben met name betrekking op het in samenhang met het inlaatpunt Bernisse optimaliseren van het inlaatpunt Spijkenisse (aan de oostzijde van het gebied) en de inlaten vanuit het gebied naar de aangrenzende polders. De kosten zijn begroot op € 2 mln., waarvan € 1,5 mln. uit het Deltafonds.

Vraag 72

Vanuit welke organisatie kwam het initiatief voor de aanpak om in de dialoog tussen overheden en gebruikers te voorzien en rekening te houden met de publieke taken en de zorgplicht voor bijvoorbeeld natuur en drinkwater? Waarom gebeurde dat?

Antwoord 72

Deze aanpak is niet het initiatief van één enkele organisatie. Alle betrokken partijen in de regio's Zuid- en Oost-Nederland (overheden en sectoren) werken sinds 2009 samen (in projecten Deltaplan Hoge Zandgronden resp. Zoetwatervoorziening Oost-Nederland). Dit doen zij vanuit een gedeeld urgentiebesef van de gevolgen van klimaatverandering voor het watersysteem en de daarmee samenhangende functies. Het werkprogramma Zoetwatervoorziening Hoge Zandgronden 2016-2021 is een product van deze samenwerking. Partijen dragen hieraan bij vanuit bestaande verantwoordelijkheden, op basis van publieke taken en zorgplicht, maar ook vanuit de notie dat zij alleen met een gezamenlijke aanpak de gevolgen van klimaatverandering het hoofd kunnen bieden.

Vraag 73

Waarom kunnen de meerkosten voor dergelijke maatregelen niet uit de middelen

voor het Hoogwaterbeschermingsprogramma worden betaald?

Bestuurskern

Antwoord 73

Maatregelen die geen waterbeheermaatregelen zijn, kunnen nu, gelet op de artikelen 7.22a en 7.22d van de Waterwet, niet uit het deltafonds worden bekostigd.

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351

Vraag 74

In hoeverre wordt er verwacht dat er uit de eerstvolgende toetsronde (2017-2023) blijkt dat dijken moeten worden versterkt?

Antwoord 74

De verwachting is dat een groot deel van de waterkeringen versterkt moet worden, met name in het rivierengebied. Uit de eerste beoordelingsronde zal blijken hoe groot het aandeel is van de keringen dat versterkt moet worden om aan de nieuwe normen te voldoen. Voor het versterken van alle keringen is genoeg tijd, omdat de nieuwe normen toekomstgericht zijn. Bij het opstellen van de normen is vooruitgekeken naar 2050.

Vraag 75

Wanneer zal er in het kader van het Deltaprogramma precies met best practices voor het identificeren van meekoppelkansen in de gebiedsoverleggen gekomen worden?

Antwoord 75

In het Deltaprogramma 2017 zal een overall beeld worden opgenomen van de best practices. Daarnaast zijn er al diverse publicaties met best practices. Onlangs heeft mijn ministerie het Inspiratieboek Water en Ruimte uitgebracht met 15 inspirerende projecten waarin water en ruimte met elkaar zijn verbonden.

Vraag 76

Hoe behoudt de Stuurgroep Deltaprogramma het overzicht van alle afspraken, programma's, onderzoeken, et cetera die het Deltaprogramma behelst ten behoeve van een goede inhoudelijke bestuurlijke afstemming? Kan de Kamer hier wellicht ook van profiteren?

Antwoord 76

De Stuurgroep Deltaprogramma houdt het overzicht via de deelprogramma's en rapporteert via de deltacommissaris ieder jaar in het Deltaprogramma, dat als bijstuk van de begroting voor de Kamer beschikbaar komt.

Vraag 77

Waarom publiceren Rijkswaterstaat en waterschappen momenteel nog geen activiteiten- en aanbestedingskalender?

Antwoord 77

De jaarlijkse programmering van het HWBP, die op Prinsjesdag als onderdeel van het Deltaprogramma aan uw Kamer wordt gezonden, kan als een activiteitenkalender van het totale HWBP beschouwd worden. In dat programma is een planning opgenomen, en wordt ook inzichtelijk wanneer de realisatiefase van een project naar verwachting start. Daarnaast vindt er periodiek overleg plaats tussen de alliantie HWBP, marktpartijen en kennisinstellingen en wordt de markt en kennisinstellingen geconsulteerd bij het opstellen van het jaarlijkse programma. Deze samenwerking is op de eerste marktdag HWBP op 29 september 2015 ook geformaliseerd door het ondertekenen van een samenwerkingsovereenkomst.

Vraag 78

Zijn pilots voor de grote stroom internationale delegaties voldoende om de Nederlandse waterpositie in het buitenland te behouden?

Bestuurskern**Ons kenmerk**

IENM/BSK-2015/220351

Antwoord 78

Het etaleren van Nederlandse pilots, of icoonprojecten, voor internationale delegaties draagt zeker bij om de Nederlandse positie te behouden. Buitenlandse partijen kiezen liever voor technologie of oplossingsrichtingen die zich in de uitvoering bewezen hebben. Pilots of icoonprojecten geven de buitenlandse delegaties vertrouwen dat de technologie operationeel en voldragen is. Wel dient men zich te realiseren dat oplossingen niet 1 op 1 over te zetten zijn in het buitenland. Maatwerk is vereist aan de lokale omstandigheden. Dit is ook waar de samenwerking en verdienkans zich voordoen. Bij ontvangst van buitenlandse delegaties zijn de pilots slechts 1 van de verschillende onderdelen om de Nederlandse positie te versterken.

Vraag 79

Welke landen zijn momenteel de grootste concurrenten op het gebied van water? Waarom?

Antwoord 79

Deze vraag is niet te beantwoorden aangezien de watersector erg divers is met veel spelers die actief zijn in niches van deltatechnologie, watertechnologie, of maritieme technologie. Verschillende landen hebben verschillende leidende thema's. Nederland is leidend en onderscheidend op het gebied van de delta aanpak.

Vraag 80

Wat zijn de risico's voor internationale samenwerking, vooral op het gebied van kennisdelen en concurrentiepositie?

Antwoord 80

Nederland onderscheidt zich op de internationale watermarkt door juist haar kennis beschikbaar te stellen. Het startschot voor potentiële internationale samenwerking begint met een buitenlandse kennisbehoefte. Vaak zijn de kennisvragen complex en leiden tot een rol/opdracht in het vervolg traject antwoorden te vinden op deze kennisvragen. De concurrentiepositie van Nederland neemt dus toe door op deze wijze de Internationale markt te benaderen en kennis beschikbaar te stellen. Omdat Nederland blijft innoveren is steeds nieuwe kennis voorhanden en behoud zij haar internationale positie. De Nederlandse overheid investeert intensief op innovatieontwikkeling via diverse programma's, o.a. via de Topsector Water en andere partijen.

Hoogachtend,

DE MINISTER VAN INFRASTRUCTUUR EN MILIEU,

mw. drs. M.H. Schultz van Haegen

Bestuurskern

Ons kenmerk

IENM/BSK-2015/220351